

ЗІН НЕЗАЛЕЖНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
ПРОФСПІЛКИ "ПРЯМА ДІЯ"

ДІЙ →

ВИПУСК

№ 1,

2023 — 2024

НАВЧАННЯ
АКТИВІЗМ
ВІЙНА

Привіт!

Ти відкри_ла перший випуск зіна «Прямої дії», ми сподіваємося ти знайдеш на наступних сторінках щось цікаве та корисне. Наше покоління профспілки зібралось докупити лише у 2023 році. Так вийшло, що на той момент «Прямої дії» як організації вже не існувало, тому багато чого нам доводиться робити вперше. Більше про те, як ми починали, ти можеш знайти в матеріалі на наступній сторінці. Цей зін вийшов трохи інтимним, трохи теоретичним, трохи надихаючим. А, може, і не трохи. У будь-якому разі ми робили його для тебе і нам цікаво почути, який же він все-таки.

Трохи незвично, але цей зін — ще й мій дипломний проект. Я завершувала магістратуру з книжкової графіки і мені хотілося знайти цікаву тему для диплому. На нашій кафедрі в Харківській академії нам дають багато свободи. Тож я обрала замість того, щоб малювати і верстати «в стіл», зробити зін для нашої новоствореної профспілки. Зізнаюся, що процес створення цього видання не можна назвати позбавленим помилок і опіків. Багато чого у своєму «менеджерському» підході я б змінила, озирюючись на минуле: більше спиралася б на колектив та надала б більше простору для творчості іншим, чому мені завадив формат дипломної роботи, а може нестача досвіду...

Цього року зін присвячений темі того, як студенти живуть та знаходять сили на активізм під час війни. У ньому присутні різні досвіди-тексти, можливо в якомусь із них ти побачиш і себе. Це нелегко — переживати все те, що зараз відбувається в нашій країні. Бомбардування, окупація, депортація оточують з одного боку, урізання стипендій, виселення з гуртожитків, мерзотне ставлення адміністрації — з іншого. В ПД ми маємо надію покращити освітню політику на користь студентів, а не великих гаманців 1% населення. Трохи про нашу візію університету та значення освіти для повоєнної відбудови шукай у двох останніх текстах.

Словом: Бунтуй! Читай (зін Д.І.Й)! Права не віддавай!

Художниця, укладачка та редакторка зіна

Катя Грицева

ІНТЕРВ'Ю ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ ПРОФСПІЛКОЮ «ПРЯМА ДІЯ»

РЕДАКЦІЯ «СПІЛЬНОГО»:

Історія профспілки налічує майже 30 років. Багато редакторок і авторів нашого журналу також належали до «Прямої Дії», коли були студентами. Але у середині 2010-х років профспілка занепала. Розкажіть, будь ласка, як виникла ідея її відродити?

ПРЯМА ДІЯ:

Відродження профспілки почалось із хвилі невдоволення черговою реформою. У 2021 році Міністерство освіти і науки України почало впровадження нової реформи з оптимізації закладів вищої освіти: «збиткові для держави» університети мали увійти до складу більш успішних ВНЗ. Це означало втрату матеріальної бази цих навчальних закладів, масове скорочення викладачів і ліквідацію бюджетних місць для студентів. Зі 150 найбільших державних університетів мало лишитися не більше 80.

Реформа обурила студентську та викладацьку спільноти, що стало поштовхом до протестів у різних містах України. Найбільш знакова і масштабна акція відбулася 2 грудня 2021 року — студенти та всі небайдужі виступили проти злиття Харківського національного університету будівництва та архітектури з ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. У підготовці протесту взяли участь і майбутні активісти «Прямої дії».

Відсутність потужної профспілки та досвіду організації тоді були суттєвими перешкодами, адже студенти не брали до уваги універсальність їхньої проблеми, не мали досвіду регулярної боротьби за свої права та ставили перед собою лише розмиті цілі. Організації, афілійовані з адміністрацією, не хотіли брати участь в протестній діяльності, незалежні студентські об'єднання або відмовчувались, або підтримували неоліберальні мантри про необхідність приватизувати освіту і взагалі всю соціальну сферу в Україні.

Правові, економічні, освітні проблеми накопичувались в геометричній прогресії. Критичний погляд та розуміння гідної альтернативи мали лише ліві, але жодної молодіжної лівої організації на той момент в Україні не існувало. Ми знали, що колись існувала профспілка «Пряма дія», спілкувалися з її колишніми учасниками, які досі залишаються потужними активістами. Успіхи та намагання попередників надихали нас, і ми мріяли про новий етап студентського руху.

Через декілька місяців після осінніх протестів почалося повномасштабне вторгнення. Кількість викликів для нас різко зростає. Із цього часу ми брали активну участь у волонтерських ініціативах, локально допомагали студентам, доєднувалися до близьких нам студентських акцій.

Освітня система, підточена роками державної безвідповідальності, почала битись в агонії. Зберігати концентрацію, потрібну для повноцінного навчання, стало майже неможливо, адже кожен день студенти перебували в небезпеці, а в деяких регіонах України — під прямою загрозою смерті. Евакуація, руйнування житла, виселення з гуртожитків, втрата зв'язків із батьками, втрата роботи та загалом відсутність стабільного життя... За цих надскладних обставин студенти ще й стикалися з повним нерозумінням з боку

адміністрацій ВНЗ. Рівень зловживань значно виріс. Багато хто з нас гостро відчували на собі ці проблеми. Врешті-решт, ми проаналізували нові умови, оговтались і зрозуміли, що чекати більше немає сенсу. В лютому 2023 року ми, група лівих активістів з 3-5 людей, зробили опен-калл для студентів, які б хотіли доєднатися до профспілки «Пряма дія». Результат був неочікуваним, адже наша організація почала швидко рости: недоступність офлайн освіти і маленька кількість дійсно лівих організацій в Україні зробили свою справу — молодь відчувала спрагу до активізму.

РЕДАКЦІЯ «СПІЛЬНОГО»:

ПД минулих поколінь була анархо-синдикалістською профспілкою. Які політичні позиції у вас зараз? Як нинішнє покоління студентів ставиться до лівої політики?

ПРЯМА ДІЯ:

Ми спостерігаємо наступну тенденцію: з початком повномасштабного вторгнення чимало людей, зокрема молодь та студентство, відчували потребу бути залученими до суспільно-громадського та політичного життя країни. Це можна пояснювати по-різному, наприклад тим, що кожен намагається знайти своє місце в опорі російському імперіалізму, чи то шляхом волонтерської діяльності,

організації всіляких тренінгів, а чи безпосередньою участю в бойових діях.

Безумовно, для багатьох формування нової української ідентичності має негативний характер: «ми не-Росія». Чи є це продуктивною стратегією творення спільності, це інше питання, але очевидно, що молодь великою мірою конституює свій світогляд, протиставляючи російській авторитаризм демократії, гоніння на квір-спільноту — інклюзивності, і таке інше. Як результат маємо підйом культурно лівих поглядів — зазвичай ці люди називають себе, наслідуючи американську традицію, лібералами — також і серед студентства.

Отже наразі ми намагаємося працювати здебільшого з цим прошарком громадськості. Немає ніяких сумнівів, що «Пряма дія» сьогодні продовжує доводити необхідність поєднання політичної та профспілкової візії для організації потужного студентського руху. Питання, які ми порушуємо, були би поверховими, якби ми не наголошували, що наші стратегічні вимоги є, насамперед, політичними. Скажімо, доступна, безкоштовна освіта є запитом із конкретної галузі — освіти, проте лише шляхом ґрунтовної трансформації всього суспільно-політичного ладу такі вимоги набувають значення. З огляду на це у профспілці є два полюси, які

один без другого, на нашу думку, нежиттєздатні: широке студентське середовище, яке безпосередньо пов'язане з досвідом освітнього процесу, його недоліками та вадами, й активістський кістяк, що вносить радикально політичний порядок денний, універсалізує конкретні проблеми.

Така структура передбачає, що для вступу в «Прямую дію» аж ніяк не обов'язково зубрити томи Прудона чи Маркса, досить просто погоджуватися з мінімальними вимогами, а саме неприпустимістю дискримінації за низкою ознак — ґендерною ідентичністю, расою тощо — і погоджуватись із загальною візією доступної освіти. А що стосується активістського кістяка, то нині серед членів і членкинь є анархісти, марксистки, соціал-демократи та прибічники більш екзотичних течій політичної думки. Словом, сучасна «Пряма дія» є лівою студентською профспілкою в широкому розумінні.

РЕДАКЦІЯ «СПІЛЬНОГО»:

На які політичні організації та тенденції ви орієнтуєтесь, історичні і нині існуючі? Кого бачите своїми союзниками в Україні і за кордоном?

ПРЯМА ДІЯ:

З одного боку, ми намагаємося експериментувати зі структурою, винаходити нові організаційні форми та принципи. Це своєрідний вид політичної творчості, який вимагає неабиякої внутрішньої гнучкості. Наприклад, для залучення менш активних учасників і координації роботи ми сформували орган, що називається «Координаційний штаб», вибори до якого відбуваються жеребкуванням (у найкращих античних традиціях). Коли натрапили на проблеми у функціонуванні цього органу, то збиралися й аналізували чому, міркували, як можна подолати ці вади і так далі. Сьогодні великою мірою «Координаційний штаб» працює так, як ми загадували, і показує, що подібні «химерні», ультрадемократичні форми можуть працювати — потрібно лише експериментувати і в ході вдосконалювати.

А з іншого боку, там, де не варто перевинаходити велосипед, ми звертаємося до історичного досвіду. Студентський рух має масштабну історію з абсолютно різних

хронологічних і географічних контекстів. Дослідження цього спадку, з усвідомленням відмінностей від нинішньої ситуації, дозволяє уникнути повторення помилок.

Так ми почали досліджувати студентський профспілковий рух Квебеку, регіону, де він зберігся потужним і дотепер. Ще з подій 1968 року в провінції існує характерна структура студентських асоціацій, яка забезпечує відтворення освітніх страйків, генеральних асамблей викладачів і здобувачів освіти. За зразок ми брали ASSÉ, Асоціацію за профспілкову студентську солідарність, яка проіснувала з 2001 по 2019 рік і налічувала 34 асоціації-членкині, загальним членством у 56 000 студентів, при тому залишаючись ліворадикального спрямування. Ми й далі продовжуємо досліджувати їхні стратегії, тактичні дії та внутрішню організацію, вишукуючи те, що може відповідати нашому контексту та працювати в ньому.

Скажімо, концепт «студентство як робітництво» дозволяє по-іншому подивитися на низку проблем вищої освіти, створює простір для солідаризації не лише з іншими студентськими групами й рухами, але й з загальнопрофспілковими ініціативами: медсестерськими, будівельними, тими, що ініційовані працівниками сфери послуг (в якій часто студенти підпрацьовують через низькі стипендії).

УКРАЇНА ПОВИННА

РЯТУВАТИ ОСВІТУ

ВІД

НАСИЛЬСТВА

Варто зазначити, що ми маємо товариські контакти з польською «Koło Młodych», частиною про-фспілки «Inicjatywa Pracownicza», до яких нещодавно наші активісти їздили на конференцію, ділилися досвідом і брали участь в організингових тренінгах. А також підтримуємо тісні зв'язки з французькою студентською «Solidaires-étudiants». Підтримку обома цими організаціями складно переоцінити.

В Україні ситуація дещо інша. Більшість всеукраїнських студентських ініціатив, як-от «Українські студенти за свободу» чи «Українська студентська ліга», мають фундаментально відмінні від наших засади. УСС — лібертаріанська організація, що здебільшого фокусується на політичних питаннях, а соціальне залишає поза увагою. Інколи їхні ідеологічні засади, на нашу думку, продукують відверто антистудентські позиції: під час реорганізації харківського ХНУБА, при якій частина персоналу мала втратити місце праці, а студенти бюджетні місця, УСС відмовилися від кооперації під час протесту, позаяк вважають таку «оптимізацію» доцільною.

А втім, ми охоче співпрацюємо зі студентськими радами, організаціями й іншими формами самоврядування, які діють в межах університетів. Вони, безумовно, мають обмеження у своїх діях, оскільки регулюються адміністра-

цією ЗВО, проте спільні проекти, налагодження комунікації є важливою частиною нашої роботи. Саме через студентське самоврядування в різних університетах, де ми не маємо активістів, можемо дізнаватися про проблеми, корупцію і таке інше. Часом ці студентські органи не радо йдуть на співпрацю з нами, вважаючи нас підозрілими, але назагал комунікацію часто вдається встановити.

РЕДАКЦІЯ «СПІЛЬНОГО»:

Мабуть, на ваше «покоління» випали найскладніші завдання. Розкажіть, з якими темами працює ПД? Які ваші основні напрямки діяльності зараз?

ПРЯМА ДІЯ:

Умовно наші завдання можна розділити на дві категорії: те, що пов'язано з освітньою політикою держави під час війни, та більш глобальні — як-то просування емансипативних тенденцій в організації освіти, протидія дискримінації, екоактивізм, популяризація лівих ідей серед молоді.

Відомо, що під час воєнного стану діє заборона на виїзд чоловіків призовного віку. Вона розповсюджується на студентів, неважливо, чи навчаються вони за межами країни, чи в Україні. Така державна політика значно стопорить освіт-

ній процес, адже студенти закордонних навчальних закладів не мають можливості дістатися місця навчання. В умовах, коли локальні університети систематично недофінансуються, а рівень викладання знижується через перенавантаженість викладачів, студенти втрачають мотивацію та не отримують усіх необхідних знань. Як наслідок, у найближчому майбутньому нас очікує недостача професіоналів, необхідних для підтримки соціальної сфери та економіки України і, ми сподіваємося, успішної післявоєнної відбудови. Тож вимога надання доступу до навчання за кордоном студентам-чоловікам є однією з провідних в роботі нашої профспілки.

У травні 2023 року ми запустили кампанію «Студак», метою якої є боротьба за право на академічну відпустку й соціальні гарантії у вигляді бюджетних місць, гарантовані довоєнним законодавством. Адміністрація годувала студентів обіцянками, що після законної перерви вони зможуть повернутися до безоплатної форми навчання, на що вони і розраховували. Однак восени 2022 року МОН випустив постанову №1224, якою фактично забрав усі бюджетні місця у цих студентів. Спочатку ми займалися комунікацією із постраждалими, аби оцінити масштаби проблеми. З цією ж метою ми відправляли сотні листів до студрад і ректорів різних університетів країни, але вагомого фідбеку

досі не отримали (було близько 5 відповідей). Також намагалися зв'язатися з фондами, щоб покрити витрати особливо постраждалих студентів на контракт. У будь-якому разі ми не знайшли підтримки серед університетів і урядових структур. Наразі ми стоїмо на роздоріжжі: частина з нас вбачають акції прямої дії як останню можливість стати почутими, інша ж думає про контакт зі ЗМІ.

Буквально декілька днів тому ми ініціювали петицію про перетворення будівлі колишнього російського посольства в Києві на громадський центр. Замість безглузкого простоювання або перетворення на новий ТРЦ цей простір зможе стати точкою зустрічі для студентів, де вони будуть обмінюватися знаннями і досвідом. Якщо ж петиція не отримає масштабного відгуку, ми плануємо здійснити декілька акцій прямої дії для привертання уваги до цього проекту.

РЕДАКЦІЯ «СПІЛЬНОГО»:

Як і багато інших інститутів українського суспільства, освіта потребує реформування. Яким ви бачите позитивне майбутнє української освіти? Словом, розкажіть, як має бути влаштований університет, щоб молодь хотіла там вчитись?

ПРЯМА ДІЯ:

Є далекосяжні, стратегічні — можна навіть сказати утопічні — візії в нашій профспілці. Їх декілька, і наразі ми не сформулювали однієї позиції, хоча сподіваємося, що до кінця цього року напишемо маніфест, в якому викладемо основні засади.

Авжеж ми погоджуємося, що освіта повинна бути доступною, ба більше, безкоштовною. Відштовхуючись від цього, учасники «Прямої дії» конструюють різні моделі. Наведу приклад однієї. Університети та система вищої освіти загалом виконують важливу роль у відтворенні суспільства: знання різного рівня практичного застосування, які здобувають студенти, застосовуються на підприємствах, в індустрії, у менеджменті, політиці тощо.

Ті матеріальні та політичні блага, що ми ними користуємося, мають глибоке коріння в освітній системі. Отож студентство, навчаючись, пишучи дипломні роботи, реферати, генеруючи ідеї, виконує ча-

стину тієї праці, яка необхідна не лише аби розвивати суспільство, але й взагалі його відтворювати. Із цієї перспективи, студент виступає в ролі робітника, а отже, освіта повинна бути не просто доступною, але й оплачуваною. Ідея студентських заробітних плат не є новою. Протягом розквіту студентського руху 1970-х вона мала чимало прибічників і була конкретно вимогою до влади.

До цього стратегічного бачення можна також додати докорінну автономізацію та демократизацію університетів. Ми не вважаємо, що студенти є «споживачами освіти», акторами в мережі купівлі-продажу, в якій знання набуває зовсім утилітарної функції. Знання, яке ми отримуємо в закладах вищої освіти, не готується «до-нас», як-от пиріжки, після чого ми його купуємо. Воно гнучке та завжди трансформується у процесі навчання. Так освіта покращується, адаптується до вимог. Відтак, студентство є повноцінним учасником цього процесу, тому має відігравати відповідну роль в управлінні інституцією. Це не питання забаганок; це стосується вдосконалення університету, яке чимраз нагальніше в контексті повоєнної відбудови.

Необхідно показати тим студентам, які були змушені покинути Україну, що відбуваються зміни в системі вищої освіти, що тут будуть позитивні зсуви.

Такі трансформації не створюються з доброї волі міністра чи президента, а вимагають боротьби, залученості студентства.

На жаль, сьогодні серед молодих людей проблеми навчання не є чимось виключним, а сприймаються як звичний, «природний» стан речей. Ми часто чуємо щось на зразок: «Краще бути не може!». У такі моменти відгукується вердикт Марка Фішера про те, що ми розівчилися фантазувати. Аби зрушити це з мертвої точки, ми намагаємося пропонувати різні стратегічні візії ідеальної освіти.

Нарівні з утопічними вимогами ми розуміємо, що є виклики, які треба долати тут і зараз. Це зовсім банальні проблеми, з вирішення яких розпочинається масштабніша робота: відсутність силабусів із багатьох дисциплін в університетах, погано сформовані академічні календарі, таргани в гуртожитках і багато інших. Кожна мала перемога перероджує організацію та виводить її на новий рівень. Саме для такої роботи «в полі» нині ми працюємо над децентралізацією організації, над реєстрацією осередків (первинних ланок) у різних ЗВО. Важливо не лише розпоршуватися на проблеми української освіти загалом, але і працювати в малому масштабі.

ЯК Я ЗУСТРІВ ВІЙНУ, РОЗЧАРУВАВСЯ В УНІВЕРСИТЕТІ ТА ПОЧАВ БУДУВАТИ УТОПІЮ

1

Я зустрів війну за екраном монітора о пів на п'яту ранку, у Києві, двадцять четвертого лютого 2022 року. Опівночі обговорив з другом звернення президента і наші перспективи, а далі пішов грати у комп'ютерні ігри. Поважною причиною руйнувати режим сну заради ескапізму на цей раз була чутка в інтернеті, що Путін виступить з "важливим оголошенням". Десь о четвертій годині вийшло оголошення війни, й під час перегляду я відчув тяжкий імпульс і звук наче щось велике і важке впало десь далеко на вулиці. Я пішов дивитися чати й зрозумів, що не божевільний: кожен, хто не спав, писав коротке і страшне: "А ви чули?". Коли нарахував вже четвертий удар, я не витримав і побіг до свого вітчима, з яким проживав. Впевнений, він мені спочатку не повірив і теж довірився монітору, перш ніж встати та швидко поїхати на дачу забрати свого брата, який залишився там без машини.

У той ранок і день ніхто не вимкнув телевізор і нікому не було лінь набирати старі номери. Жах відлунням було чутно на вулиці та отримував оповідь у вустах ведучих: актори "театру безпеки" розбіглися по супермаркетах, банкам, машинах і військоматах. Враз те звичне життя, та звична держава, усе, що мене оточувало, трансфігуровалося в хрустальну вазу.

Пари, звичайно, скасували. Я ненавидів свою магістратуру через дистанційний формат, встановлений через ковід: він перетворив академію з матеріального місця зустрічей і знайомств у якийсь мобільний, браузерний додаток. Мені так і не вдалося познайомитися наживо зі своєю науковою керівницею і викладачами, а методистку, у якої навіть аватарки не було, я побачив лише на церемонії випуску. Зараз у мене є диплом, але частиною спільноти так себе і не відчув: на моїх очах з Гоґвортсу (дуже “бюджетного”, але все ж) університет став Сервісною службою. Але попри дистанційне навчання, коли восени минулого року почався новий семестр, він був для мене ковтком свіжого повітря, хоч через обстріли додалися постійні перенесення пар. Тоді освіта, нехай і моніторна, була терапією, яка відвертала увагу від темряви та холоду.

Я й зараз вважаю, що офлайн краще онлайн, але, оглядаючись назад, розумію, що онлайн краще, ніж нічого. Та і взагалі, сучасна війна доводить, що віртуальна реальність подій дуже тісно пов'язана з дійсним досвідом їхніх свідків: та якби ми не розуміли ризики інформаційної війни, ми все одно, де б не були, сприймаємо буття переважно через монітор. Те саме стосується й інших сфер. Зараз онлайн не лише відчужує нас і руйнує реальні зв'язки, але і, навпаки, нагадує нам, що наш світ дійсно ненормальний і потребує змін. Це інструмент, який і рятує від Жаху і показує його істинну природу, тим, хто цього побажає.

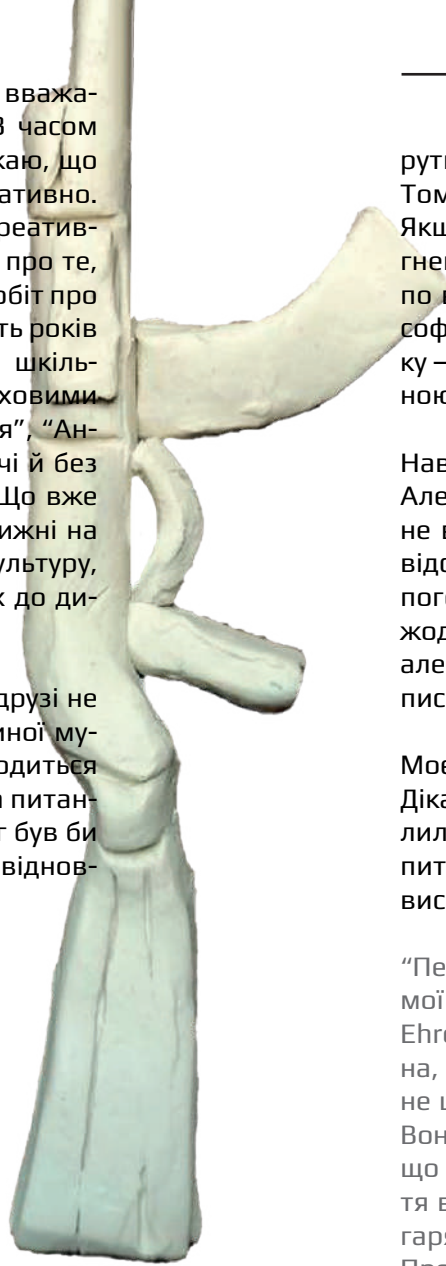
2

Що мене дуже бісило в перші місяці війни — власна безпорадність. Я ненавидів себе, що не вмію стріляти, водити машину, надавати допомогу, навіть не можу просто здати кров (через здоров'я). Але більше я проклинав свою гуманітарну освіту, яка, попри велику кількість філософських курсів про фундаментальні проблеми культури, культурні політики, менеджмент, не могли відповісти на питання: “Як це зупинити?”. Проїшов час і пари відновилися, але реальної відповіді я не отримав і досі. Інтелектуали вже півтора роки пишуть тексти про етику війни, антагонізм Заходу і Сходу, імперіалізм, закликають до гуманності, будують фантастичні проекти миру, деколонізації, катастрофи. Ритуальні молитви, оформлені красивою і складною лексикою, які промовляють наче до людей, а по-факту до неіснуючого Бога — це, здається, єдине, чого навчила їх академія, що не дивно, враховуючи як вона відгородилася від світу монастирським парканом.

Мені хотілося кинути університет — я перестав його вважати взагалі важливим і корисним для нашого суспільства. З часом моє ставлення стало менш категоричним, але й зараз вважаю, що моя рідна культурологія “міждисциплінарна” лише декларативно. Іронічно, що про капіталізм, постіндустріальне суспільство і креативну економіку ми говорили майже на всіх предметах, але не про те, як проводити якісні та кількісні економічні аналізи. Скільки робіт про теоретиків соціології було прочитано й лише один раз за шість років я зробив соціальне опитування, відштовхуючись від дуже шкільних вимог. Додатково пригнічує, що багато курсів, які є фаховими і з філософської точки зору корисними (“Загальна психологія”, “Антропологія Повсякденності”, “Етика” і купа інших), викладачі й без магічної палички майстерно перетворювали на водоспад. Що вже казати про практику, якої відверто треба більше, ніж два тижні на чотири роки бакалаврату? Зараз культурологія, наука про культуру, людську діяльність та її результати, є системною у додатках до диплому, але дуже абстрактною у головах випускників.

Це проблеми суто моєї спеціальності — але (майже) всі мої друзі не культурологи своєю вищою освітою теж не задоволені. Єдиної мудрості, якої вчить академія зараз, це те, що мудрість знаходиться поза її стін. Війна цю кризу лише посилює. Зараз відповідь на питання “Як зробити університети такими, щоб навіть культуролог був би корисним на війні?” важливе і для виживання сьогодні, і для відновлення завтра.

Монітор прив'язав мене до буття війни, університетської рутини, став вічним нагадуванням про Фатум і незавершеність. Тому я все частіше і частіше тікав від нього у світ книжкового паперу. Якщо мої друзі у більшості стали менше читати після початку вторгнення, то я, навпаки, став гортати сторінки і споживав слова, йдучи по вулиці. Вочевидь, це наслідок як і виховання, так і освіти: філософський факультет і бабуся навчили мене, що три книжки в рюкзаку — це базовий мінімум для виживання в лісі. Але ще однією причиною було маніакальне бажання шукати відповіді на складні питання.

Навряд чи є сенс розповідати читачеві зіну як це круто читати. Але я не можу втриматися і не написати, що всю мудрість, яку мені не вийшло знайти в освіті, я знайшов у папері та PDF. Книга — це відсутній, але важливий курс; розумний викладач, з яким можна поговорити по душам; і вкладка в браузері, яку можна закрити без жодних наслідків. Врешті, це слова, які завжди крутяться у голові, але формують відповідь на дійсність лише у руках талановитого письменника.

Моєю відповіддю став роман “Людина у високому замку” Філіпа Діка, де за сюжетом німці перемогли у Другій світовій війні й поділили світ зі своїми союзниками. Один із головних героїв задається питанням, що є ненормального у нацистах, та приходять до таких висновків:

“Перспектива, з якої вони дивляться. Вона космічна. Замість окремої людини вони бачать абстракцію: расу, землю. Volk. Land. Blut, Ehre. Не людей честі, а просто Ehre, честь. Для них абстракція реальна, а реальність невидима. Die Gute, доброту, але не добрих людей, не цю конкретну добру людину. Так вони сприймають час і простір. Вони пронизають кризу теперішню і бачать велику глибоку чорноту, що лежить за ним, незмінність. А це фатально для життя. Бо життя врешті-решт не стане. Колись у Всесвіті були тільки частки пилу, гарячі водневі гази, і так буде знову. Це лише мить, ein Augenblick. Процеси у космосі пришвидшуються, розчавлюючи життя, зводячи його знову до граніту й метану. Оберт колеса — і не стане нічого живого. Це все тимчасово. І вони, ці божевільні, відповідають на поклик граніту та пилу, на це жадання неживого. Вони хочуть допомогти Natur.

І я розумію причину. Вони хочуть бути суб'єктами, а не жертвами історії. Вони ототожнюють себе із Божою силою і вважають себе подібними до Бога. У цьому суть їхнього божевілля. Вони у полоні якогось архетипу. Їхні его психотично розширилися, і вони вже не можуть визначити, де закінчуються самі і де починається божественне. Це не зарозумілість, не гордіня. Це роздутість его, яка сягнула апогею, коли стерлася межа між тим, хто вірить, та тим, у кого вірять. Людина не поглинула Бога — Бог поглинув людину.”¹

Ці слова, написані у 1962 році, і зараз прекрасно описують той божевільний світогляд, який штовхає Росію на військові злочини. Вони ж і попередження для нас, що якщо замість українців у нашій перспективі залишиться лише Україна, лише Нація, лише ідея, лише кордони чи “мир будь-якою ціною” — ми так само почнемо віддавати живе неживому. У контексті університетів “поклик граніту і пилу”, “роздутість его, що сягнуло апогею” вже є просто прогнозом, а скоріше характеристикою у детальному звіті патологоанатома.

Жахливо констатувати, що коли книга стає навчальним матеріалом, вона часто стає травмою, а не терапією. Це прямо виходить з того, що сучасний український університет не гуманістичний в справжньому сенсі цього слова, пригнічує як студентів так і викладачів, які, попри все, вірять в науку та важливість популяризації знань. Тому всі знаходять спасіння у текстах поза освітнього процесу і поза нього створюють справжню Академію. Зазвичай, цей шлях до порятунку починається з візиту до книгарні чи з огляду колекції на Z-liblary.

¹ Людина у високому замку/ Філ-іп К.Дік; пер. з англ. Ірини Серебрякової — 2-ге вид., змін. — Київ: Комубук, 2020. — 60 сторінка.

Ще одна річ, яка врятувала мене від страху війни та безпорадності університету — це активізм. Якщо я не міг бути корисним своїм фахом, я намагався бути корисним своїми руками й ногами: допомагав біженцям на вокзалі, плів сітки, розбирав завали на виїздах “Добробату”, купував речі та ліки, й возив їх своїм родичам, що живуть біля Бородянки. Це не була цілеспрямована діяльність, скоріше стихійне волонтерство, де бажання зробити щось корисне було поєднане з дивною зацікавленістю до свідчень людських страждань. Коли Київщина була деокупована, я знайшов волонтерську організацію і поїхав з нею у постраждали райони. На той момент Київ уже повернувся до свого міщанського, святкового стилю життя, що мене дуже пригнічувало. Урешті мені вийшло побачити те, чого так прагнув і, можливо, саме вигляд зруйнованих сіл і розбомблених полей мотивує зараз мене не лише допомагати, але і постійно думати про те, як я і мій народ мають жити далі.

Проте більше енергії займатися волонтерством дають самі волонтери. Ввічливі, небайдужі, різного віку і гендеру, їм все одно у більшості на мову і політичні погляди — вони просто допомагають. Йдучи від одних груп таких людей до інших, я врешті-решт потрапив до невеликої студентської профспілки “Пряма дія”.

Стати членом організації я вирішив, чесно, не через простий альтруїзм. Це був саме політичний вибір. В українських реаліях так взагалі більш коректно сказати “субкультурний”. Навколо мене було купа людей, які звинувачували в усіх проблемах мову, серіали, музику, “азіатську ментальність”, ЛГБТ, високі податки та лише одиниці згадували про систему, яка робить маси дуже маргіналізованими і дуже бідними, а еліти — дуже багатими і не контрольованими. Якщо в Україні навіть прогресивні податки та безкоштовний проїзд для багатьох синонім страшного “соціалізму”, то що вже казати про доступну і безкоштовну вищу освіту?

В якийсь момент мені набридло бути самотнім утопістом, тому я знайшов інших утопістів. Я б міг погодитися та змиритися з вічною істиною Маргарет Тетчер, повірити, що українці ніколи не будуть платити податки, але я дуже сильно люблю географію і, на жаль, не можу забути, що прогресивна Швеція і Фінляндія існують на Землі. Я вирішив, що маю щось робити, щоб омріяною країною рівних прав і можливостей з'явилася, нехай при-

близити її будівництво зможу лише на 0,0002%. “Якщо ви це зробите — це перестане бути казкою”, — казав засновник сіонізму Теодор Герцль за 50 років до появи Ізраїлю.

Парфенон був побудований, коли Афіни вели війни зі своїми сусідами. Засади української республіки були закладені у кривавому вирі 1917-1918 років. Навіть зараз, в умовах вторгнення, у Києві з'явилася і прекрасно працює київська міська електричка, яку не могли нормально запустити з 2012 року. Війна — це хаос і непередбачуваність, і саме тому ще більш слід не забувати про власні мрії та впорядковувати світ навколо. Усе, що ми створимо зараз, полегшить нам життя після війни. Це мене і мотивує, попри весь психологічний дискомфорт і оточуючу байдужість, боротися за кращу і доступну освіту для всіх. Університети набридли, вони жахливі. Але їх можна змінити.

НЕЙРОВІДМІННІСТЬ

АВТОР: ПАВЛО КОРТЕКС

ВСТУП

Мене звати Павло Кортেকс. 20 років, студент Національного університету "Острозька академія" на Рівненщині, третій курс, іноземна філологія. Оманливо стандартний опис, чи не так? Оманливим він і є. Такі короткі описи людей підійдуть лишень для резюме в безликої компанії, але аж ніяк не для шитих автобіографій кожного з нас. Тому цей текст надзвичайно важливий для мене як рефлексія свого власного досвіду життя в периферійній країні, де видатки на освіту всіх рівнів мізерні і про нейровідмінність почали говорити лишень в цьому десятилітті. Якщо комусь з вас відгукнуться деякі тези, думки чи ідеї з мого тексту, буду радий почитати ваші відгуки в моїх соціальних мережах, які я залишу наприкінці цього тексту. Ну що ж, починаємо)

2000-І РОКИ

Роки нестабільності для моїх стріляючих в усі боки нейронами мозку та моїх любих батьків, які давали моїм нейронам стріляти, даючи мені іграшки та комп'ютерні ігри, як-от Need For Speed та Space Rangers. Ще з самого рання батьки з посмішкою на обличчі згадують мою заповзятість в цифрових перегонах на туалетному горщику. Це все відбувалося попри те, що я не говорив взагалі. Нічого сінько. Тільки хіба що якісь вигуки, зойки та акання. Незважаючи на це, я все одно міг (і хотів сильно-сильно) проявляти емпатію до моєї мами, мого тата і моєї маленької сестрички, яку, за словами моїх батьків, я одразу вподобав як свою кров, і яку я досі люблю попри те, що ми не схожі взагалі, як хлопчик-вогник і дівчина-вода з тієї легендарної браузерної гри. Мама, бува, розказувала за історію, коли я врятував свою сестру як їй стало зле в ванній, потягнувши за мамині рукава і промекавши прохання про допомогу. Я все ще мовчав. Мене відправили до звичайного дитсадка неподалік вкотре орендований квартири, заради комфорту якої батьки перевертали гори. Однак батьки, через вимушене виживання, нав'язане капіталізмом, не могли проконтролювати той дитсадок, де з'ясувалося, що мене принижували, ба навіть били. Тоді батьки вирішили, що для мене найкращим місцем буде "Пагінець" — дитсадок для раннього втручання, концепції, яку я не цілком розумію, але цілком відчув, потрапивши до групи "Сонечка". Заняття з психологом, з логопедом (картавлю й досі, хоч багато хто не помічає), з фізіотерапевтами, які влаштовували нам веселі естафети для всіх нас. Завжди відчувалася турбота про нас, кожного з нас, кожному задовольняли наші потреби для підсилення наших здібностей. Навіть дітям з синдромом Дауна, чие земне існування зазвичай закінчується ще в стані ембріона, приділяли увагу, якої вони дуже потребують. Вони найбільш помітні через свої характерні зовнішні риси, звісно, але й інші діти ніколи не знецінювалися. Завжди відчувалася турбота про всіх разом. Іноді сумую за цією невинністю, деколи відвідую вихователів та керівників "Пагінця", які попри численні фінансові кризи та суспільні потрясіння, продовжують десятиліттями виборювати кращі умови для дітей своєю невпинною роботою з виховання відкритих до світу людей і відкритого до нейровідмінних людей українського суспільства.

2010-І РОКИ

Школа. Однокласники. Знання. Булінг. До болю знайомі слова кожному зі школярів, чинних і колишніх. Для мене школа була дуже дивним і так само багато в чому забутим періодом, з якого вириваються лишень обривки спогадів про мою заучкуватість, яка часто була причиною булінгу в мою сторону. Однак це тільки було під час середньої школи, початкова школа була так само своєрідною в моєму самопізнанні. Ми ще тоді були частиною спеціальної освітньої програми, досі пам'ятаю ці нашивки на форму та підручники А4, і ці вічні порівняння з паралельним класом на тій самій програмі. Однак ці суперечки зійшли нанівець, коли ми об'єдналися в старшій школі. 10-11 класи були часом тусівок з прикольними і по-своєму дивакуватими в хорошому сенсі однокласниками. Я тоді навчився прийняти свою дивакуватість, свою організованість, своє вміння концентруватися, які переросли в створення окремого цифрового Щоденнику в Телеграмі, де кожен мій однокласник міг бачити домашні завдання, важливі оголошення та голосування щодо навчального процесу. Я почав писати домашні завдання ще в 9 класі в спільному чаті, однак лишень в 10 класі мої нові однокласники запропонували звести це все в єдиний телеграм-канал. Я вів цей канал протягом всієї старшої школи аж до кінця 11 класу і періоду ЗНО. Мое "буття" організованого і сконцентрованого хлопця-підлітка продовжилось і на зламі десятиліть.

2020-І РОКИ

11 клас. Напівпорожні через репетиторів (та відсутності потреби в предметах) кабінети. Атмосфера страху і звільнення, яке несло в собі ЗНО. Шлях до університету мрії та звільнення від батьків. Час невизначеності. Це відчував і я, притримуюся в 2020 році планів навчання в Чехії на клятого айтішника. Навіть тоді я відчував себе не в тарілці цифрової сфери попри фанатіння від української цифрової держави. Тому на новий 2021 рік, ще на новорічній тусівці з однокласниками до 6 ранку, я вирішив змінити свій напрямок — на іноземну філологію. Англійська в школі мені давалася дуже добре, ба навіть допомагав однокласникам писати контрольні та диктанти. Майже всі мої однокласники працювали з двома чи навіть трьома репетиторами для необхідних предметів. Я свідомо вирішив, що репетитори мені не були потрібні взагалі, аж настільки я був впевнений в своєму розумі та інтуїції.

І ось настав час ЗНО. Мій перфекціонізм дійшов навіть і сюди, адже я вирішив здати всі п'ять предметів, обравши укр. мову і літературу, профільну математику, англійську, географію і історію України. І-от настали судні дні — результати ЗНО. Англійська. Двісті. Максимум. Північ, турбую своїх батьків своїми тихими радісними криками і ледь помітним тремором. Я справився. Самостійно. Хотілося крикнути на всю округу, однак я стримався. Зранку мені телефонувала директорка школи, я їй передзвонив, вона сказала, щоб я негайно йшов до школи для інтерв'ю Суспільному. Мінізірковий час, хехе. Окрім мене з моєї школи англійську на двісті здали ще двоє дівчат: моя однокласниця, яка старанно працювала з репетитором і прагнула вчитися в ІМВ КНУ, та моя знайома з паралелі, яка їздила по програмі FLEX до штату Техас. Три екстраординарні люди з трьома екстраординарними історіями.

Отож мій шлях в Острозькій академії почався. Довелося орендувати кімнату на квартирі через те, що мені, як корінному рівнянину, не надали місце в гуртожитку. Довелося звикати до м'якої води, до пробуджень кілька разів за ніч з неблизькими людьми поруч, до самотнього життя, до абсолютно нового кола спілкування, де моя дивакватість може трактуватися інакше. Однак, долучившись до програми спілкування з носіями англійської ENGIN, я наткнувся на надзвичайну американсько-єврейську дівчину з іменем Ноа. Вона стала для мене хаотичним, але цілющим, бальзамом на душу. Паралельно з цим я рефлексував свій досвід дитинства, досвід мовчазної комунікації, досвід мозкового хаосу, який або перетворюється на деякий порядок, або продовжує вирувати.

Цей процес підбурився продовженням війни — вторгненням Росії в Україну о 5 ранку 24 лютого 2022 року. О 5 ранку мій сон залишався на рейках мирного часу. О 9 ранку мій сон завершився спокійним пробудженням, після якого я, за своєю природньо аутистичною звичкою, яку просто так не зламаєш, ввімкнув персональний комп'ютер і зайшов в свій смартфон по новини. Я пам'ятаю три-чотири дні до вторгнення — визнання ЛДНР, евакуація, військова присутність Росії на максимумі. Я завжди пам'ятатиму свій початок вторгнення. Побачивши стрічки новин про початок обстрілів, я ринувся до свого тата. Я питаю: "Почалось?". Тато, з надзвичайно серйозним та напруженим виразом обличчя мигикнув. Почалось. Повернувшись до своєї кімнати, я рушив шукати відповіді й оперативну обстановку. Хто? Як? Навіщо? Тоді я вперше пережив тремор. Треміт такої сили, що змушував тремтіти й мої думки.

Моя obsesія за відповідями на складні питання не спинялася, допоки мій тато не покликав мене готувати квартиру до війни. Скотч на вікна для гасіння вибухів. Батлашки з водою. Ванна кімната як наше міні-укриття. Мій сон, мій час спокою не тільки від світу, а й від самого себе, зіпсовано надовго. 25 лютого. Ракета. Аеропорт. Пробудження від вибуху, який сколихнув весь наш будинок, не кажучи вже й за квартиру. Перший похід в міні-укриття. Паніка всередині, але не назовні. Пишу Ноа, що почалось вторгнення. Ноа була зі мною на зв'язку кожен день, і я, і вона були перевантажені сколиханнями ноосфери. Однак ці паузи були тимчасовими. Ба більше, ці паузи поставили тепер мене самого на воєнні рейки. Мій мозок був готовий до навчання, до орієнтації в реальності та ноосфері. Я пізнавав себе та світ навколо з нечуваних боків.

Попри весь хаос імперіалістичного вторгнення і постійну загрозу безпеці, літом 2022 я відчув себе готовим до політичних дій. Натрапивши на соц.мережі Соціального Руху, я вирішив вступити до них. Так почався мій досвід з українською лівицею на пряму. І попри всі дивакватості першої моєї Конференції, я сформував з людьми зв'язки, глибші за знайомство та навіть дружбу. Я знайшов товаришів. Мої світи почали відкриватися нечуваними масштабами. Існування мене в країні, що зазнає імперіалістичне вторгнення, стає все більш важливим, але й не менш невідомим. Поїхавши вперше до своїх нових (і майбутніх по Прямій Дії) товаришів, мої очі здобули той ледь помітний, але по дитячому допитливий, запал.

Полум'я пошуків продовжило горіння і в 2023 році, мої особисті рефлексії підсилювалися разом із політичними. І-от з Ноа, після підсиленої війною рефлексії, я вирішив зізнатися в своїх пошуках, тому сказав їй, що підозрюю в собі розлад аутистичного спектру. І раптом вона сказала, що відчувала це з самого початку. Потім, враховуючи її досвід з діагностованим РДУГ та селективним мутизмом, ми розговорилися за це. За американський досвід існування нейровідмінності як концепції, за український досвід неіснування нейровідмінності як концепції. За нашу боротьбу в пізнанні і відстоювання цього. 2023 рік став для мене ще більшим відкриттям, наповненим як приємними, так і неприємними. Я познайомився з прекрасними нейровідмінними людьми, які разом зі мною проходять цей шлях пізнання й відстоювання. Я зустрівся з американкою в Рівному, яка також має РДУГ і відчула своїм "нейровідмінним" чуттям мій аутистичний стан. Однак, коли я вперше почав жити в гуртожитку, я почав відчувати себе ізольованим і незрозумілим для багатьох.

Цей час пройшов. Психолог при моєму університеті допоміг мені трошки розібратися в собі та з навколишнім світом. Тому зараз я йду на шляху боротьби за доступнішу освіту для кожного, аби нейровідмінність сприймалася за норму, адже кожен з нас унікально мислить. І досить часто наші університети, з їхніми жорсткими правилами оцінювання і викладачами, які не можуть (або ж не хочуть) поважати студентів, не створюють найкращі умови для пізнання та постійного оновлення знань. Сподіваюсь, цей змії Уробороса зникне, й пізнання стане глибшим і ширшим в Україні.

ФІНАЛ?

Мене звати Павло Кортекс. 20 років, студент Національного університету "Острозька академія" на Рівненщині, третій курс, іноземна філологія. Оманливо стандартний опис, чи не так? Оманливим він і був. Історія кожного з нас є по-своєму загадковою і надзвичайною. Моя історія насичена деталями, які багато хто не може, або ж не хоче, відкопувати. Я хочу відкопувати. Я хочу розуміти себе якомога краще, хоч це й може завести мене в нескінченний цикл самопізнання. Досі згадується, як на семінарі з філософії викладачка представила коло знання (чи-то незнання), яке з кожним збільшенням відкриває багато нового простору для пізнання, аж до невідомо якої межі. Мені й зараз тяжко усвідомлювати свої відчуття радощів та смутку, задоволення та огиди, кохання та пристрасті. Я це все хочу і вмю, однак страх того, як це сприймають інші, завжди залишатиметься, коли ти аналізуєш найдрібніші свої дії, коли ти відчуваєш цей щипок в своєму хребті чи-то спинному мозку і тобі хочеться лячно викривитися і піддатися цьому відчуттю, поруч з іншими. Відчуттю приємного і неприємного тремору, мурашок по обличчю, коли стає дуже добре. Відчуттю перенапруженості. Це моє "буття". Мій досвід. Не цурайтесь казати за свої досвіди, завдяки ним ми зможемо побудувати спочатку справедливу Україну, а згодом — і справедливий світ!

**ПОШТА ДЛЯ ВАШИХ ДОСВІДІВ:
PAVLO.BRYZHATYY@GMAIL.COM**

ІНСТАГРАМ: @PAVLO_KORTX

ІНТЕРВ'Ю З ХЕРСОНСЬКИМ СТУДЕНТОМ, ДЕПОРТОВАНИМ ДО РОСІЇ

Віталій – молодий український студент і лівий активіст. 24 лютого він застав війну в Херсоні, де він на той час навчався на першому курсі університету. Там він на власній шкурі відчув російську агресію. За відмову від російського паспорта, його депортували в центральні регіони Росії, де він живе в суцільній бідності, продаючи свою робочу силу за копійки. Це інтерв'ю зайняло час. Захищені засоби зв'язку не дозволяють швидкого обміну інформацією. Віталій, здоров'я якого і так сильно підкосилося за період війни, виснажений нескінченними робочими буднями.

У цьому інтерв'ю він розповідає про своє повсякденне життя, про російське суспільство під час «спецоперації», про свої надії. Незважаючи на тяжку долю, Віталій не втратив воїнничого запалу та бойового духу. Разом із товаришами брав участь у диверсіях на російських військових об'єктах, а на підприємстві, де працював, організовував страйк за підвищення зарплати. Ми почали спілкуватися кілька днів тому і він дізнався, що його батька підло вбили російські солдати. Ця драматична подія глибоко пригнітила його та сповільнила нашу комунікацію. Його свідчення болючі. Для Віталія «в цьому столітті настала північ».

Д О М
Д Е П О Р Т А Ц І Я
Д И В Е Р С І Я

ЧИ МОЖЕШ ТИ РОЗПОВІСТИ ЩО ВІДБУВАЛОСЯ З ТОБОЮ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО, 2022?

До 24 лютого 2022-го року моє життя було насичене всіма принадами підліткового життя – розумні та веселі друзі, навчання в університеті, пристрасть до пізнання, активне творче життя. Звичайно, задовго до початку бойових дій у Херсоні, Маріуполі, Харкові, Запоріжжі, я спостерігав за політичною ситуацією в моїй країні і вже помічав, що Росія починаючи з 2014 року веде агресивну військову політику щодо Української держави, побічно заявляючи про можливість повномасштабного наступу та захоплення більшої частини територій. Але мені хотілося вірити до останнього, що російський уряд не дійде до такої стадії божевілля.

Тобто до 24 лютого, моє життя умовно було безтурботним і спокійним, я тоді ретельно вивчав марксистське вчення, писав статті у власному співтоваристві троцькістського спрямування на 2500 читачів. І одного дня, коли

в чистому і світлому зимовому небі з'явилися чорні хмари диму, я зрозумів, що життя вже не буде таким, яким було раніше, адже почалася війна.

Досі чітко пам'ятаю, що цього дня, рано-вранці, я прокинувся від жіночого плачу. Так вийшло, що я тоді спав у кімнаті гуртожитку, де було кілька дівчат.

Всі, хто був у кімнаті, прокинулися від сильного плачу однієї з них, і почали питати, що ж такого трапилось, на що вона відповіла «почалося». Всі здивувалися, і почали розпитувати, що саме «почалося», а вона просто не відповідала, і далі ридала. Пізніше я почув в далечині гуркіт на вулиці, і картина у голові склалася. Виявилось, що у цієї дівчини, що плакала, був хлопець, який служив в Українській армії, і перший приймав атаку російських окупантів.

Я був здивованим і все навколо здавалося мені сном, адже я зовсім не очікував такого. Насамперед усіх захопив шок і страх, згодом усі студенти, які перебували у гуртожитку, почали екстрено збирати речі та виїжджати.

Мені довелося залишитися в гуртожитку, в самому Херсоні, бо батьківський дім першого ж дня захопили російські загарбники, тому я не міг туди повернутись, а Херсон досить довго тримався, незважаючи на явну перевагу російської армії.

Усі жителі Херсона почали чи спустошувати магазинні полиці, чи без сумнівів їхати до західних частин України. У місті почав панувати повний хаос. Цього ж дня я вийшов на вулицю, щоб документувати події, що відбуваються. Я безперервно підтримував зв'язок із товаришами, повідомляючи їм про те, що відбувається безпосередньо з місця подій.

Знімав на відео перші сильні вибухи, пожежі та пригоди. Коли всі люди були в паніці, я намагався обережно зняти те, що відбувається навколо. Коли вже російська армія підійшла до Херсона, почалися перші бої за Антонівський міст, то багато громадян уже готувалися створювати партизанські загони, йшли до лав територіальної оборони та армії України.

Населення Херсона справді максимально і героїчно протидіяло наступу попри страх та голод. І навіть коли армія-Z повністю захопила місто, люди кілька місяців виходили на мирні демонстрації, декларуючи «Херсон — це Україна». Я на власні очі бачив, як російські війська у центрі міста стріляли

з бойової зброї в людей на мирних демонстраціях. Я одразу усвідомлював, що залишатися там було дуже небезпечно, але можливість виїхати з окупованого Херсона, була лише у людей із достатнім фінансовим забезпеченням.

У березні мені пощастило поїхати з Херсона до свого рідного дому. Довелося видалити всі зняті матеріали, бо дорогою додому на блок-постах російські військові перевіряли вміст телефонів кожної людини, що траплялась їм на очі і ймовірно жорстоко били тих, хто не хотів надавати свій мобільний пристрій на перевірку.

По-перше, дуже часто були проблеми з електрикою та інтернетом, тому моє дозвілля в окупації в основному проходило за читанням книг.

По-друге, був сильний дефіцит продуктів харчування, що дуже ускладнювало перебіг життя.

По-третє, мене щодня оточувала загроза життю, адже буквально скрізь були танки, неадекватні люди зі зброєю та постійні вибухи. Одного разу, в середині літа 2022-го року, в моєму селищі вибухнув склад з російськими боеприпасами, внаслідок чого загинуло близько 3000 російських солдатів, які щойно повернулися з фронту. Внаслідок цього снаряди ще кілька днів детонували, тож почалася так звана евакуація.

Я до останнього не знав, де мені доведеться жити.

ЯК ВИГЛЯДАЄ ТВОЄ ЖИТТЯ В РФ?

У центрі Росії я мешкаю зараз уже цілий рік, на таких самих умовах, як усі громадяни. Мене змусили зробити російський паспорт та відповідні документи. Весь цей рік я перебував з іншими біженцями в старому та дешевому готелі, і зараз у ньому й досі перебуваю. Буквально 12 квадратних метрів мені доводиться ділити ще з однією людиною, тому умови тут не надто приємні.

Всім біженцям тут безкоштовно надають харчування, але воно дуже поганої якості, тож я від нього давно відмовився. І загалом тут ситуація не дуже сприятлива, більшість населення справді живе у злиднях, дуже великий рівень злочинності саме в районі, де знаходиться готель, у якому я проживаю.

Майже одразу, як я сюди приїхав, я почав активно шукати роботу, щоб якимось себе прогодувати, допомогти батькам, які залишилися на окупованих територіях, але я не здивувався, коли зрозумів, що хорошої роботи тут практично немає, скрізь нелюдська експлуатація, та якщо ти не маєш у Росії знайомих великих бізнесменів чи чиновників, то ти тут ніхто. Тому я вже майже цілий рік активно продаю свою працю за копійки, як і роблять тут більшість людей. Зазвичай працюю 240 годин на місяць, тому не відчуваю, що розвиваюся як людина, буквально не вистачає часу на культурне збагачення, або хоча б прогулянки. Ще мені важко знайти тут собі добрих друзів, бо вся свідома молодь або переїжджає до Санкт-Петербурга і до Москви, або зовсім їде з Росії, а в мене такої можливості немає. Мене охоплює підсвідомий страх весь час, який я тут живу, бо практично перебуваю всередині держави, яка напала на країну, де

я народився. Скрізь відчувається загроза, ніщо не викликає довіри. Ніякі посібники як потерпілому від військових дій мені не виплачуються, ніякої психологічної підтримки теж не надають, а вона вкрай важлива для людей, які пережили жорстоку війну.

Мабуть, найприкріше це те, що в мене дійсно тут немає однодумців, хоча є просто багато знайомств.

ЯК СТАВЛЯТЬСЯ ДО ТЕБЕ РОСІЯНИ, КОЛИ ДІЗНАЮТЬСЯ ЩО ТИ УКРАЇНЕЦЬ?

Ті люди, з якими мені доводилося спілкуватись, нормально реагували на мою національність. Особисто я за весь час перебування тут не зазнавав пригнічення за національною ознакою. Деякі люди навіть висловлювали свою підтримку, казали, що теж проти війни, але страх бути покараним за свої погляди не давав їм відкрито говорити.

Знаю лише пару історій, коли інших біженців, які мешкають зі мною в готелі, справді ображали за те, що вони українці.

Здебільшого, я думаю, неприємне ставлення до українців у Росії не дуже поширене серед адекватного населення.

ЯК ЛЮДИ СТАВЛЯТЬСЯ ДО ВІЙНИ В УКРАЇНІ ТАМ ДЕ ТИ ПРОЖИВАЄШ?

Незважаючи на те, що місто, в якому я перебуваю, дуже далеко знаходиться від зони бойових дій, багато людей все одно цікавляться ситуацією у війні з Україною. Здебільшого можна відокремити два типи людей: одні в усьому підтримують дії Путіна, інші категорично проти всієї влади у Росії загалом. Але фанатів Путіна таки більше, бо більшість людей тут протягом десятків років активно годували пропагандою.

З початку 24 лютого 2022 року населення активніше стежило за новинами та подіями в Україні, зараз практично більшість спокійно живуть своїм життям пасивно підтримуючи, або пасивно заперечуючи нинішню владу в Росії.

Останнім часом на вулицях побільшало "активістів" з плакатами які закликають вступати у армію РФ. Це показує явну нестачу кадрів на фронті. А ще одну хвилю мобілізації влада проводити не хоче, тому що перша хвиля вийшла просто жахливою за всіма параметрами.

Тим паче, як мені відомо, у кожній російській школі з цього навчального року запровадили новий предмет, який називається

«розмови про важливе», де дітям розповідають про війну з Україною, пропагуючи російський імперіалізм та привласнюючи дітям ненависть до українського народу.

НАСКІЛЬКИ ДЛЯ ТЕБЕ ПОМІТНІ ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ З УКРАЇНОЮ?

Оскільки я потрапив до Росії у середині серпня минулого року, то не можу точно сказати, яка тут була економічна ситуація до початку повномасштабного наступу. Декілька разів я запитував у людей, чи відчули вони якісь сильні наслідки від санкцій після 24 лютого, і майже всі мені відповідали, що мінімальні. Ціни на основні продукти харчування залишилися майже такі самі.

В цілому ж, якщо не порівнювати, то економічна ситуація в Росії останнє десятиліття завжди була жахлива, і я вважаю, що чим довше триватиме війна, тим більше буде наслідків для економіки Росії, тільки ці наслідки відбудуться не одразу, і влада весь час буде намагатися їх замаскувати.

ЧИ ЗАЙМАВСЯ ТИ АКТИВІСТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КОЛИ ЖИВ В УКРАЇНІ?

В Україні політичною діяльністю до початку війни я займався активніше, ніж зараз, і на це є об'єктивні причини. В основному моя діяльність полягала в написанні статей різного роду марксистсько-троцькістського спрямування. Як відомо, в українському місті, де я навчався, дійсно була досить велика кількість ультраправих формувань, які розклеювали агітаційні нацистські листівки, малювали нацистські графіті, і я намагався цьому протистояти: замальовував графіті, проводив агітацію всередині університету, в якому навчався, але здебільшого писав статті на своєму ресурсі, який мені стало важко вести після того, як почалась війна.

А ЗАРАЗ?

Нині займатись опозиційною політичною діяльністю в Росії, навіть у мережі — не дуже просто, бо навіть російські соціальні мережі контролюються бюрократичною державою, але так чи інакше вихід можна знайти. Саме зараз мною робиться невелика робота в написанні статей у ресурсі з майже п'ятьма тисячами читачів, але й цього недостатньо, бо статті лише на просвітницькі теми, а хочеться вже закликати до дії.

Так чи інакше мною, і моїми товаришами, місяць тому було проведено велику диверсію в Москві, яка сильно вплинула на стан армії РФ. Подробиць цієї диверсії розповідати не буду, звичайно, з метою власної безпеки та безпеки своїх товаришів.

Здебільшого важко підтримувати політичну активність, ще й з урахуванням того, що насамперед потрібно дуже багато і важко працювати, аби банально прогледувати себе.

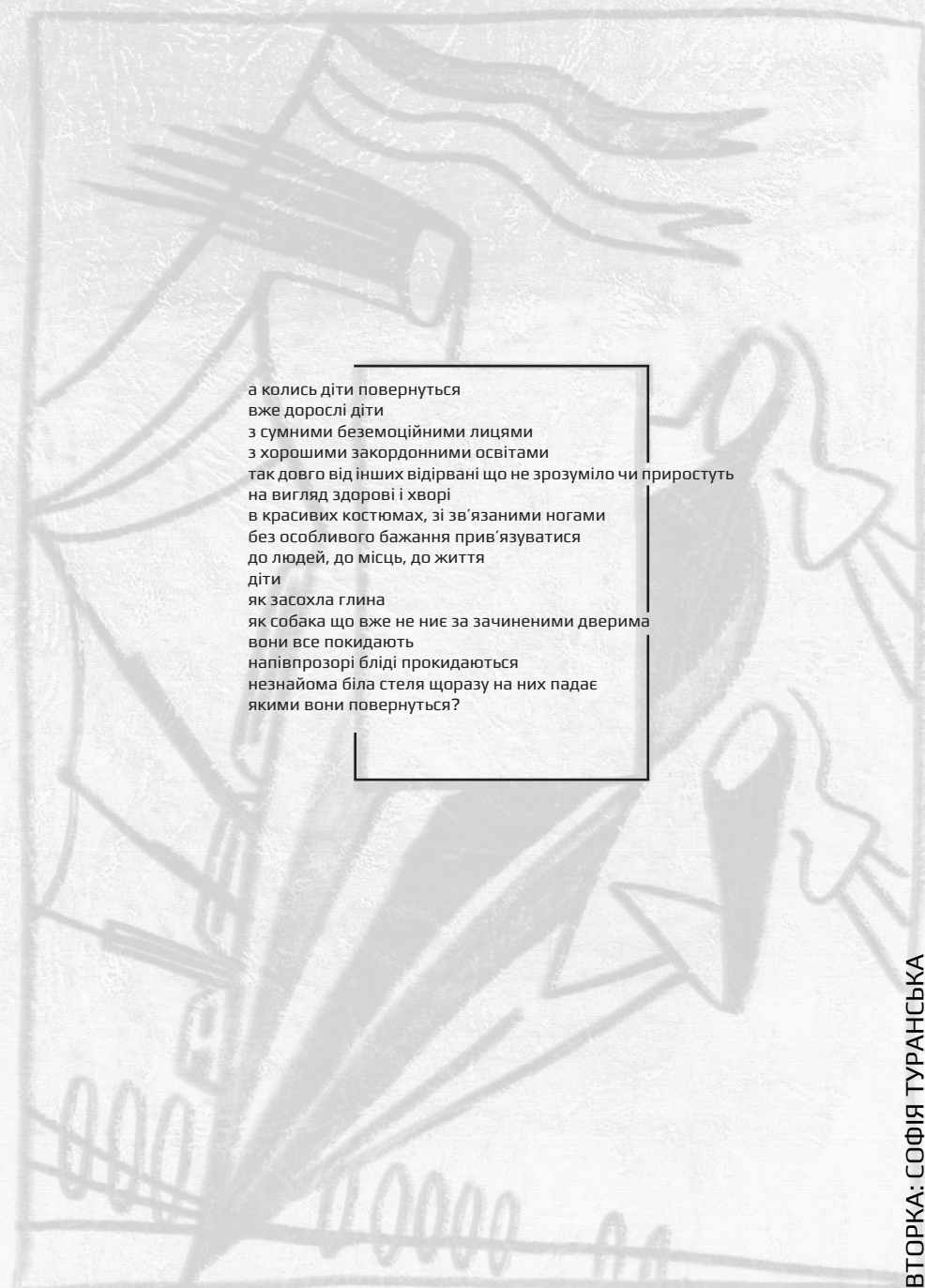
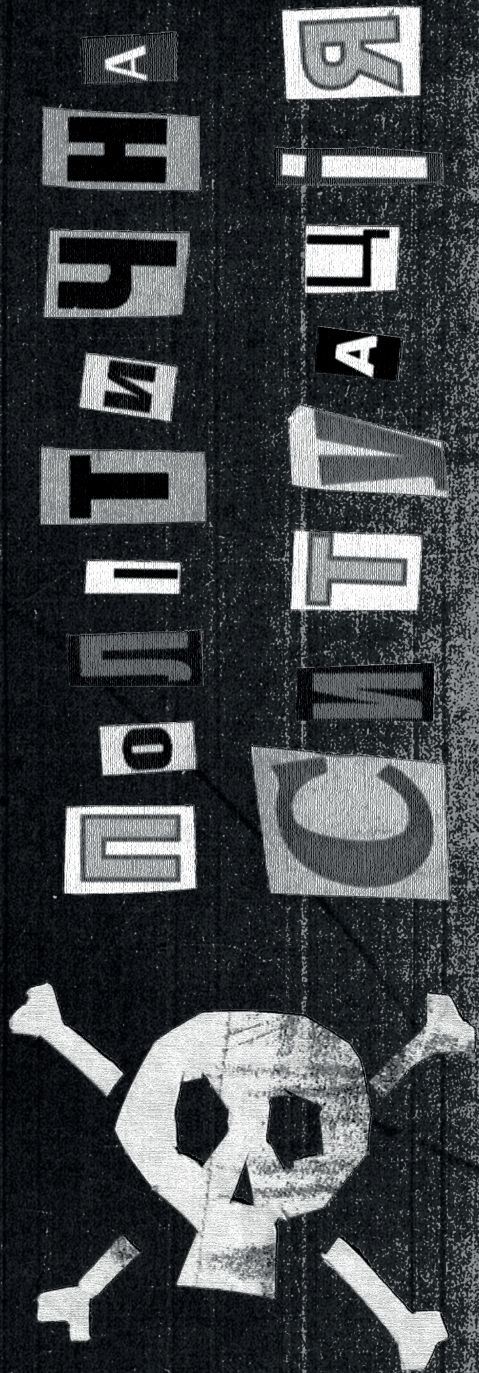
Коли я тільки сюди приїхав, то влаштувався в одну мережу магазинів, і коли набрався досвіду в роботі, почав закликати інших бойкотувати роботу, щоб підвищили зарплату, і це спрацювало. Сама мережа існує з 2019 року, і з того часу оплата співробітникам не змінювалася, хоча становище в країні сильно змінилося, і цих грошей було вже недостатньо, тому коли я вже туди прийшов і всередині цієї мережі почав закликати до мирного страйку, то оплату праці трохи підвищили всім працівникам цілої мережі. Це моє перше невелике досягнення у плані покращення життя робітничого класу.

БАГАТО ХТО ВВАЖАЄ РОСІЮ ФАШИСТСЬКОЮ ДЕРЖАВОЮ. ЯКА ТВОЯ ДУМКА ЩОДО ЦЬОГО?

Коли я потрапив сюди, на Урал, одразу почав шукати однодумців у цій місцевості, але за цілий рік перебування тут так і не довелося вживу познайомитись з добре теоретично освіченими людьми. Лівий рух тут не дуже актуальний, але в Санкт-Петербурзі чи Москві у мене багато товаришів, і всі розсудливі люди їдуть в ці міста, так як в Росії економіка централізму, і рівень життя в цих містах вищий, ніж в інших. В основному, зараз, зв'язок з російськими лівими інтелектуалами у мене тільки через інтернет.

Цілком упевнений, що Росія нині повністю тенденційно наближається до фашистського режиму. Я не сказав би, що форма правління в Росії — це точно фашизм, але політична ситуація вже має великий відсоток поступової фашизації країни. Якщо порівнювати з країнами в 20 столітті, в яких цілком правив незаперечний фашизм, то Росія повністю за всіма критеріями не потрапляє. Так чи інакше, жити людині тут із лівими поглядами майже неможливо.

а колись діти повернуться
вже дорослі діти
з сумними беземоційними лицами
з хорошими закордонними освітами
так довго від інших відірвані що не зрозуміло чи приростуть
на вигляд здорові і хворі
в красивих костюмах, зі зв'язаними ногами
без особливого бажання прив'язуватися
до людей, до місць, до життя
діти
як засохла глина
як собака що вже не ніє за зачиненими дверима
вони все покидають
напівпрозорі бліді прокидаються
незнайома біла стеля щоразу на них падає
якими вони повернуться?

It rained yesterday, today, and tomorrow

A wonderful landscape of the mountains
constantly doing into circles

It is declared by the author that they are children of the revolution, and that all children of Ukraine are children of the revolution. The group believes that Ukraine requires more revolutionary changes in order to improve its state of affairs. However, it has not been stated what changes they plan to make or how they intend to assist.

lots of abandoned houses, lots of women, lots of single women
currently, I am speaking with an old woman on the mountain who sells socks. She looks like an old witch. Besides

making socks, she also makes and sells homemade wine in the village below.

She says her husband and two sons are at war, like most of the kids and husbands in this village. We drank some wine, she was sad. We were all sad

A bottle of vodka bottles, with a dead snake is displayed on the shelf.

«It's obvious she's a witch.»

When I say that to my friend, he smiles and agrees.

There were lots of protests and political events during the Orange Revolution in Ukraine from November 2004 to January 2005.

In the absence of further information or context, it is difficult to understand how they view the implementation of revolutionary changes in Ukraine. The nature of change can be political, economic, social, or cultural, and each of these aspects may require a different strategy or approach. Any revolutionary changes must be carried out within the framework of legality and democratic processes, taking into account the human rights and interests of all citizens of the country.

Everything and nothing Ukraine

A wonderful landscape of the mountains
Constantly going into Serculs

It is declared by the author that they are children of the revolution, and that all children of Ukraine are children of the revolution. The group believes that Ukraine requires more revolutionary changes in order to improve its state of affairs. However, it has not been stated what changes they plan to make or how they intend to assist.

Lots of abandoned houses, lots of women, lots of single women
Currently, I am speaking with an old woman on the mountain who sells socks. She looks like an old witch. Besides making socks, she also makes and sells homemade wine in the village below.

She says her husband and two sons are at war, like most of the kids and husbands in this village. We drank some wine, she was sad. We were all sad

A bottle of vodka horilka? with a dead snake is displayed on the shelf.
«It's obvious she's a witch.»

When I say that to my friend, he smiles and agrees.

There were lots of protests and political events during the Orange Revolution in Ukraine from November 2004 to January 2005.

In the absence of further information or context, it is difficult to understand how they view the implementation of revolutionary changes in Ukraine. The nature of change can be political, economic, social, or cultural, and each of these aspects may require a different strategy or approach. Any revolutionary changes must be carried out within the framework of legality and democratic processes, taking into account the human rights and interests of all citizens of the country.

thing and no othing ine Ukraine

АВТОРКИ: РОГОЖИНА НАДІЯ, ЯНЯ РЕВЯКА

Tbilisi, Basel, Paris

According to the author, they are children of the revolution, and all children around the world are children of the revolution.

8 of March

Freedom of speech, freedom of thought, and freedom of action

The Georgian people, including many women, revolted shortly before the eighth of March. There were two friends of mine who were beaten.

In Basel, machine guns were used to shoot at people taking part in a peaceful demonstration.

They put my friends in the ring. Golnaz got shot in the shoulder.

Constantly going to Serculs

In Switzerland, my friend from Belarus cannot participate in a peaceful protest 8 of March

and receive a rubber bullet in her body, otherwise she will be deported to Belarus and imprisoned.

Freedom of speech, freedom of thought, and freedom of action

If you are under protection in a country, and the police beat you and shoot you with bullets, is that also a form of protection? Couldn't it be a magical coincidence?

French is an excellent language, and it is perfectly suited to the era of the revolution.

Égalité

Liberté d'expression

Liberté, Égalité

The book I'm buying is about magic

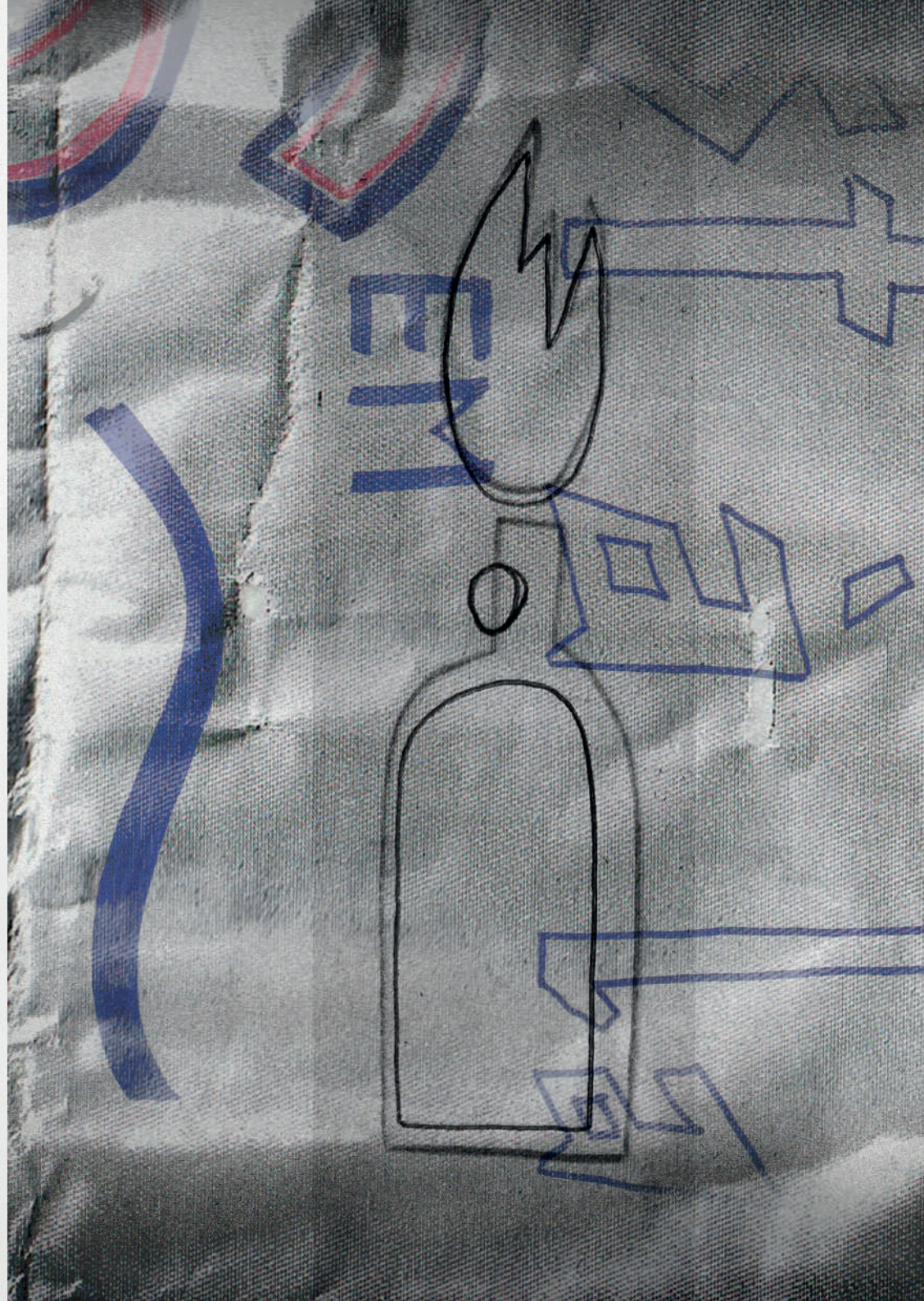
Or rather, revolutionary witchcraft

As far as magical activism goes, it's awesome

DON'T YOU BELIEVE IN MAGIC?

Guessing

It rained yesterday, today, and tomorrow

Ukraine

Today I didn't do the presentation, because I found out a few hours ago that our friend, and friend of many people in the house we live in, committed suicide this morning.

I know we have to make a presentation tomorrow, but I'm not sure what will happen or what I can do.

-«I might be able to start doing it at 18:00 tomorrow, but it's not guaranteed.»

-No, it's fine you don't have to do anything, we will make this presentation later

It rained yesterday, today, and tomorrow

In their lifetime, this is already the 100th revolution they have experienced
Because of a man killed 30 meters from me, I can't get on the subway and get to school.

Is it even okay that someone was killed during the revolution in your country
and You sow it?

...

Is it normal to be a kid at the same time?

..

Is it normal to continue to believe in magic and see it in every living and non-living object?

to see the magic in everything? to be magic

to See the magic while being a kid of the revolution?

Тэгеран

Ты вырасла пад сонцам, яго было так шмат, што атрымалася забраць з сабой. Яно вандруе з карціны на карціну, запрашаючы ў краіну, у якой мне ніколі не давадзілася быць.

She is working on yellow, again.

У Тэгеране проста на трамваі можна паехаць у горы.

Калі збіраюся прыгаць цераз касцёр, ты нагадваеш не забыцца на жаданне. Абавязкова штосьці пра іранскую рэвалюцыю. Сёння вечар, калі здзяйсняецца тое, аб чым марыш. Надыходзіць 1402 год.

У цемры да мяне звяртаюцца на фарсі. You could be Iranian, you know. Адвечнае жаданне быць кімсьці, кім не з'яўляешся.

Мова, якую мы калісьці ведалі, але на якую забыліся, — кажаш ты аднойчы ранкам. Мне падабаецца не разумець ніводнага слова, а проста слухаць слухаць слухаць слухаць слухаць

Несупынна трымцяць нашыя рукі. Уначы мы ходзім па гарадах, на мовах якіх нам даводзіцца размаўляць, але якія ніколі не стануць нашымі роднымі.

ه دشمگ
Gomshodeh.
Lost.

Парыж

Праз вакно спальні бачныя верхавіны дрэваў, якія растуць на могілках. Перад паездкай я прачытала, што тут пахаваная Уніка Цюрн. Мне падабаецца яе апантанасць лічбамі і анаграмамі. Пачынаю складаць свае. Скала падае. Выюць. Час. Ніяк не атрымаецца прыстасаваць 'н'.

Sie ist geplagt von den Ängsten vor dem Unsichtbaren. Мяне ахоплівае невытлумачальная вусціш, калі думаю пра час і прастору.

У лютым распускаюцца кветкі. Са мной размаўляюць мёртвыя, скрозь чые пальцы прарастае першая трава.

Russie terroriste, solidarité avec l'Ukraine гучыць па складах ад плошчы Рэспублікі да Бастыліі. Ты кажаш, французская мова выдатна падыходзіць для рэвалюцый і радуешся, што мы ўсё ж такі прыйшлі.

Верагодна, 'радасць' не самае падыходзячае слова.

На суседняй вуліцы сцягі знікаюць і застаецца толькі абыякавасць. Курэння вбивае rauchen ist tödlich fumer tue на ўсіх мовах свету дзіўна што мы дагэтуль жывем.

Я пішу на мове гвалту, які перадаецца з вуснаў у вусны. Кожную раніцу секундная стрэлка адмярае адведзены на пісьмо час.

Місце Сонця

Ми – студентство з міста Африн,
Пам'ятаємо все, що казав Оджалан.
Неважливо, хто ти – ірландець, вірменин,
Наш спільний ворог – це Ердоган.

Пізнавати на рівних вчимося
Суспільство навкруги, навколишній світ,
А в сутінки доблесно б'ємося,
Знищуючи колоніальний гніт.

За незалежність проти панів
Роками воюють курдські брати.
Нам не потрібен нав'язаний світ,
Рівність різного – приєднуйся й ти.

На честь Фінбара і Петрова
Посадимо дерево разом з тобою
І будем героїчно днями й ночами
Бити злих демонів всіма кулаками.

Утопія як об'єктивна реальність
Тут і наразі – лише озирніись.
Кооперація та відповідальність
А не споживацтво і егоцентризм.

Не самотні в своїй боротьбі
І що б «прогресивний» світ не сказав,
Братство буде у майбутті
Вільно дивитися на наш стяг.

На одне лиш питання відзовись
«Товариш_ка, на чиему ти боці?»
Ставай на наш бік і, може, колись
Весь світ стане як місце сонця!

Внутрішньопереміщення

Безпалый голуб на підвіконні,
Ми у Львові.
Ви заліпили вікна, а наш скотч
Де концентровані позиви болю
Залишився.
А ми у Львові,
Як щури підвальні вилізли
На світло
І нас цькує безпалый голуб
Галичанською нудьгою.
І їхні нас цькують вуста
Шовіністичним боем.
Сирен гудіння.
Лякаюся, тут поруч зовсім
Шосе.
У безконтактнім місті
Сестра моя вмира
Напевно без води.
І дуже холодно,
Тут дуже холодно,
У мене холод тепер з любов'ю
Асоціюється.
Де холод там любов і смерть,
Війна, зима і млость.
Тут зовсім снігу
Немає, зупинитись в арці,
Припинити біг, або назад
Звернути погляд
Неможливо?
Знов у спіралі я блукаю,
На терку морква,
Голуби безпалі
Гребінцями в бульйоні,
Не можу і навіщо
Під час війни це їсти.
Я блукаю.
Не вулицями, а як звично
Підвалами та поверхами.

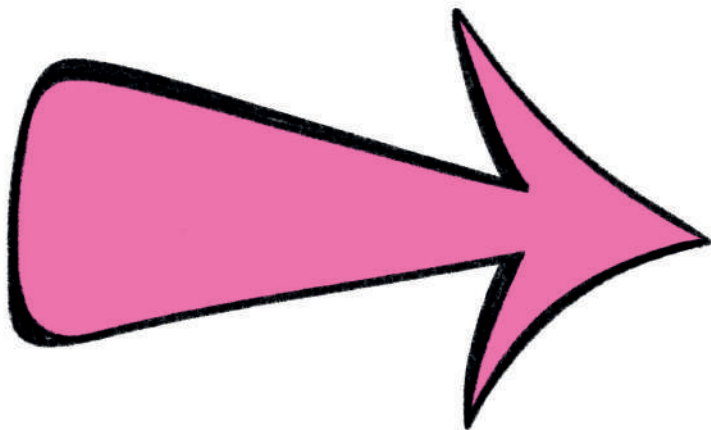

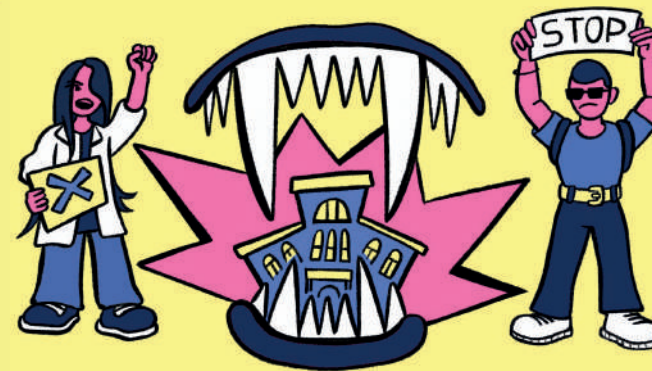
БУНТІВНИЙ 2023: ПІДСУМКИ ПРОТЕСТІВ РОКУ

В ситуації війни, що поставила більшість студентів у ще більш соціально-вразливе становище, ніж раніше, в умовах постійних намагань влади та адміністрацій зекономити на студентах, розпродати корпуси та територію вишів, ігнорувати неналежні умови навчання та проживання в гуртожитках, студентський протест часто є ледь не єдиним засобом донесення думки здобувачів освіти до керівництва та суспільства загалом. Все частіше студенти відмовляються терпіти свавілля адміністрацій, виходячи під будівлі корпусів та органів влади зі сміливими плакатами і гаслами, чим знову й знову доводять, що соціальні права не дають просто так - їх здобувають у боротьбі.

Тож пропонуємо дізнатися про цьогорічні протести, в яких брала участь Незалежна студентська профспілка "Пряма дія", а також закликаємо долучитися до протестного руху, адже ледь не щодня ми стикаємося із порушеннями наших прав та інтересів, належну відсіч яким може дати лише активний і солідарний студентський спротив.

5 ВЕРЕСНЯ

РУКИ ГЕТЬ ВІД КОРПУСУ!

Мітинг студентів КНУКіТ проти захоплення корпусу забудовниками

5 вересня 2023 р. під будівлю Касаційного господарського суду відбувся мітинг, ініційований Студентською радою Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. Івана Карпенка-Карого. Передумовою для проведення акції були намагання ПАТ "Зодча Діадема" отримати право на побудову на території корпусу Інституту екранних мистецтв, що на Коновальця, 18, житлового комплексу. На день проведення судового розгляду касаційної скарги "Зодчої діадеми" по справі, студенти Карпенка-Карого закликали усіх небайдужий прийти на мітинг, також на їхній сто-

роні виступила адміністрація закладу. Активісти Незалежної студентської профспілки "Пряма дія" доєдналися до акції, підтримавши боротьбу карпенківців проти свавільної забудови та нищення освітніх просторів. Деяким учасникам вдалося також пройти всередину будівлі та безпосередньо слідкувати за процесом, проте пустили далеко не всіх, спершу заборонивши прохід з плакатами, а тоді й усім, хто був одягнений у шорти. Мітинг тривав близько 2,5 годин та завершився о 19:00, коли стало відомо про рішення суду на користь студентства.

11 ЖОВТНЯ

НЕМА ДЕ ГРІТИСЬ? ГРІТИМЕМОСЬ В РЕКТОРА!

Акція за гідні умови проживання в гуртожитках НУ «ЛП»

Після влучань ворожих ракет 6 липня 2023 р., у Львові постраждали будівлі гуртожитків НУ «ЛП» — вони залишились без значної частини вікон. Як стало відомо, станом на 10 жовтня, попри прогнози про заморозки та падіння температури до 0°C, вікна так і не було встановлено. Через неможливість далі терпіти “завтраки” від адміністрації, небайдужі студенти ЛП звернулися до Незалежної студентської профспілки “Пряма дія”. Уже наступного дня, 11 жовтня, було організовано акцію-перфоманс, метою якою було звернути увагу адміністрації на необхідність негайного вирішення проблеми з вікнами. Задум полягав у тому, щоб студенти, одягнені у декілька шарів верхнього одягу, прийшли в кабінет ректора

(адже в ньому вікна, очевидно, не вбиті, на відміну від гуртожитків), щоб “погрітись” та обговорити питання неадекватних умов проживання. Попри те, що дістатися кабінету ректора так і не вдалося, адже замість нього зі студентами вступив у діалог проректор та інші представники керівництва університету та студмістечка, акція мала успішні результати - було створено “Комітет 11 жовтня”, куди увійшли представники “Прямої дії”, мешканці постраждалих гуртожитків та інші небайдужі студенти ЛП. Адміністрація зобов'язалася звітувати про прогрес у ремонтних роботах перед новоствореним колективним органом. Встановлення вікон розпочалося вже за 2 дні після акції.

15 ЛИСТОПАДА

“ОСВІТА БЕЗ НЕНАВИСТІ - ПОЛІТЕХНІКА БЕЗ ФАРІОН”

Масовий студентський протест у Львові проти Ірини Фаріон

14 листопада 2023 р., після публічних шовіністичних заяв членкині ВО “Свобода”, колишньої депутатки Верховної Ради та професорки кафедри української мови НУ “Львівсько політехніка” Ірини Фаріон, направлених проти російськомовних військових у складі ЗСУ, обурене студентство вийшло на протест із вимогою негайного звільнення скандальної викладачки.

Мітингувальники не були готові йти на поступки і рішуче вимагали усунення викладачки з посади. Зрештою, студенти-представники «Прямої дії» та декількох інших незалежних організацій разом з адміністрацією влаштували круглий стіл, у межах якого йшли перемовини.

Під час них активісти «Прямої дії» разом із іншими студентами висунули перехідні вимоги, фінальною ціллю яких є звільнення Ірини Фаріон. Позаяк адміністрація університету на надавала чітких відповідей на питання студентів, обґрунтовуючи це браком правової оцінки, планувалося проведення ще одного круглого столу наступного тижня, на який мали запросити юриста та саму Фаріон. Проте вже наступного дня стало відомо про звільнення Ірини Фаріон з посади професорки кафедри української мови, через що зникла необхідність у подальших перемовинах.

24 ЛИСТОПАДА

УСЕ ВІД 80!

Акція протесту в Київському Міжнародному Університеті

З 16 листопада 2023 року, згідно Наказу №219 Президента Київського Міжнародного Університету, у закладі було введено оплату пропущених занять, що викликало обурення серед студентів вишу та коледжу при Університеті. Ця умова була включена у договір зі студентами коледжу, але на момент підписання договору адміністрація обіцяла, що під час військового стану вона діяти не буде.

24 листопада під стінами КиМУ відбувся мітинг проти скандального Наказу, відсутності нормального опалення в корпусі, неадекватного ставлення викладачів і підняття цін на навчання під час воєнного стану. Організаторами акції виступила Незалежна студентська профспілка "Пряма дія", до заходу також долучилися представники "Організації студентів-активістів". Попри те, що організатори попереджали адміністрацію про проведення мітингу та закликали до

участі в колективних перемовинах, до протестуючих студентів направили лише представницю юридичного відділу Університету, що не мала жодного наміру вступати в переговори, і лише намагалася довести недоречність мітингу, постійно нагадуючи про "право на самоврядування", яким студенти буцімто не скористалися у правильний спосіб. Вимагаючи справжнього діалогу, учасники акції намагалися пройти всередину корпусу самостійно, проте у вкрай грубій формі на заваді стала охорона закладу. Коли частині студентів КиМУ все ж вдалося потрапити у власний виш, виявилось, що усі представники адміністрації були "на лікарняному", або ж просто відсутні. Через таке ігнорування мітингувальників керівництвом, цілей протесту не було досягнуто і боротьба проти антисоціальних нововведень та неадекватних умов навчання в КиМУ триває.

ЩО ТАКЕ ПРЯМА ДІЯ →

EN 🇺🇸 UK 🇺🇦 RU 🇷🇺

ДИЗАЙН, РОЗРОБКА ГРИ, ГРАФІКА,
ТЕКСТИ, МУЗИКА: ВАЛЕРІЙ ПЕТРОВ
ДОДАТКОВА МУЗИКА: ДАРІЯ СЕЛИЩЕВА

Грай прямо на
сайті «Прямої дії»!

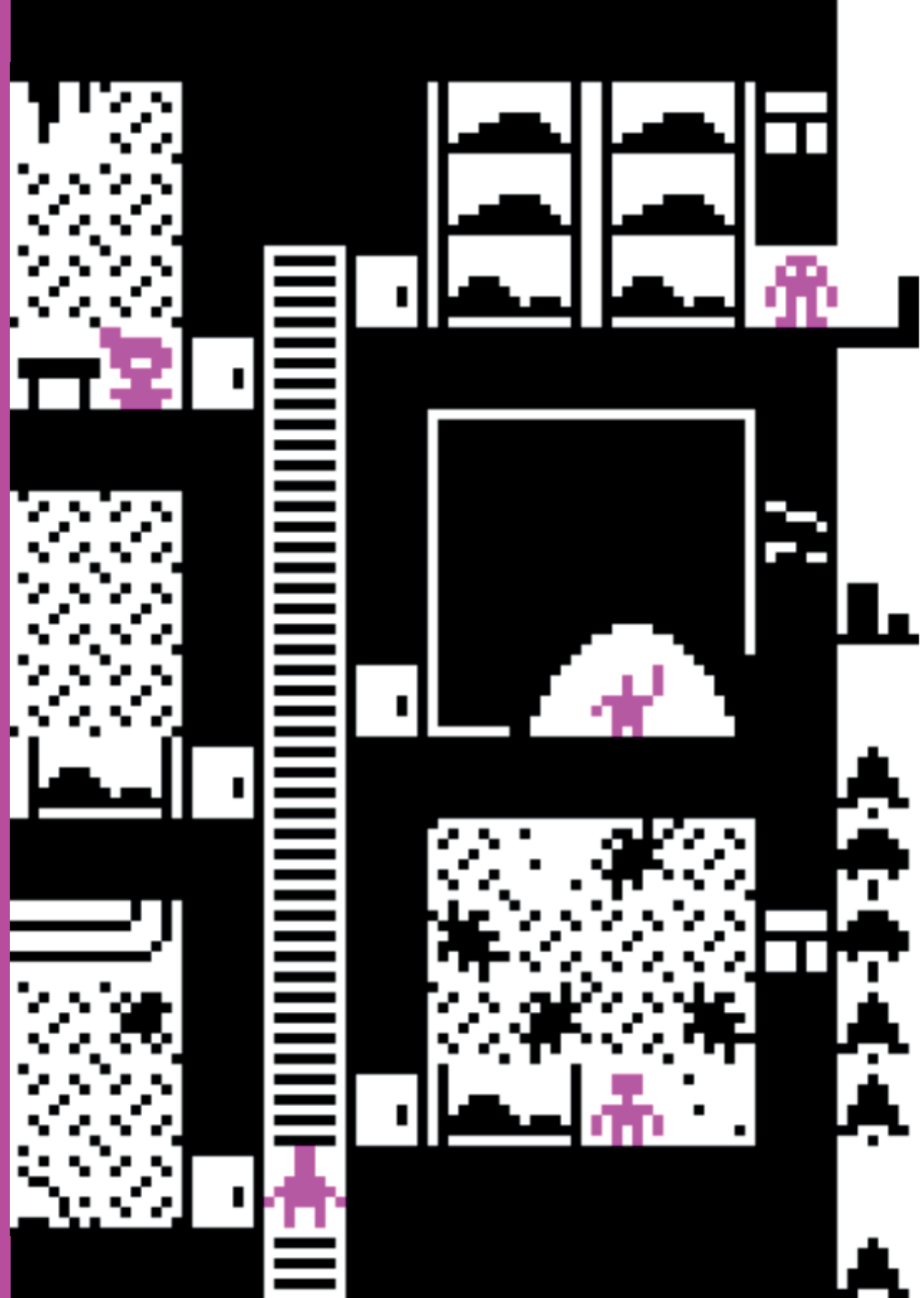
Ви прийшли навчатись в одному з вищих
учбових закладів в Україні. Але за фасадом
престижного ВНЗ ховаються численні проблеми:
низька якість освіти, погані умови життя
в гуртожитках, бездіяльність органів студент-
ського самоврядування. Над безкоштовною
і доступною вищою освітою повисла загроза
комерціалізації і комодифікації. Її проштовху-
ють мажновладці та адміністрація вузів,
переконані, що знання має бути товаром,
доступним лише для обраних членів суспільства.
Але чи погодяться студенти на такі правила
гри?

Одного разу, в одному
українському університеті...

Гроші ходять за студентом! А ми,
звісно, ходимо за грошима.

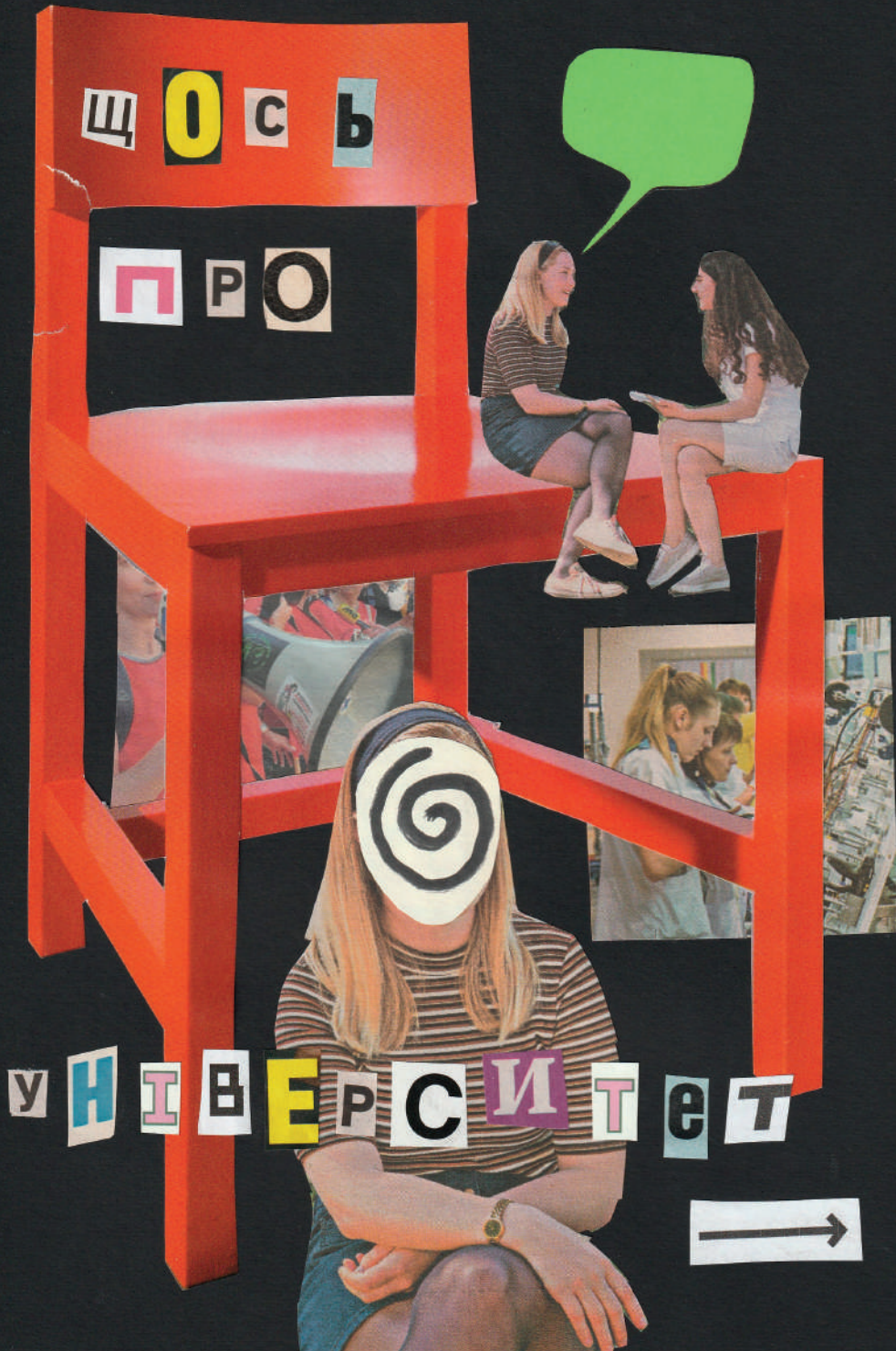
АВТОРКА: МАРІЯ СОКОЛОВА

ЩОСЬ ПРО УНІВЕРСИТЕТ

Багато хто говорить, що університет прагматичний, тобто його основна функція винаходити щось нове та корисне для суспільства. Така думка виникла не одразу, десь в 19 сторіччі (згадаємо, що перший університет було відкрито в 1088 році, а до цього якимось навчалися і в античності). Водночас все корисне, все добре, що Університет зробив для суспільства (ліки, гаджети тощо) – це лише побічний продукт його діяльності, щось додаткове, а не основне, як нам хочуть розказати зараз. Взяти для прикладу уран. Ми маємо зараз атомну енергетику лише тому, що він чимось зачарував дослідниць минулого, в старій енциклопедії десь так і було написано: «потенційно може мати цікаві властивості». Цікаві! Не корисні, а саме цікаві! Знайти своє захоплення та захопити ним іншого. Саме так сталося з ураном та й майже з усім.

Інноваціям сприяють, інновації творять божевільні від науки, такі собі маргінали, зачаровані, зваблені химерною істиною. Наука – це пригода, де шлях важить більше ніж пункт призначення. Бути маргіналкою, на периферії суспільства не така вже погана позиція. Прислів'я «моя хата з краю, нічого не знаю» має зовсім інше продовження – «моя хата з краю, першим ворогів зустрічаю» (і додамо – «останнім гостей проводжаю»). Правда в ж, в такому формулюванні «бути з краю» звучить як поважна необхідна роль - роль інтелектуала?

Ви потрапили в Університет не випадково, якщо ви тут, то це означає, що є у вас щось таке, що вас зваблює. Може це поки лише нятяки, «несвідомий вік», але воно є. Те, що вам треба зробити в роки навчання, то це віднайти це в собі і бути вірним або вірною цьому. Саме це і є пошуком істини.

Університет тримається на тому, що науковиці, дослідники чимось зваблені. Це важко описати словами. Це щось таке, що непокоїть, заноза в задниці, питання, яке треба поставити, а потім разом з іншими (в діалозі з мертвими та живими) спробувати дати відповідь (так-так, такий підхід унеможлиблює ту саму відому академічну недоброчесність, про яку ви вже напевно чули або почувєте невздовзі).

Для кожного з вас шлях до істини (а радше шлях істини, адже прийти кудись на цьому шляху неможливо) буде унікальний. Головне з цього шляху не сходити, не користуватися короткими стежками. Це складно, це інколи боляче, це щось про страждання, яке дарує зрештою задоволення та свободу. Але саме такі страждання прийнятні в Університеті, а не завала пар, погане ставлення адміністрації, хвилювання за оцінки. Університет має робити все для того, щоб це страждання, яке виникає в результаті пошуку істини студентки – молодого дослідника – було якомога більш стерпним.

Дивуйтеся тому що вчите, що читаєте. Дивуйтеся думкам один одного. Знаєте цей жарт про «забудьте все, чому вас вчили в школі?». Так от, не забувайте, але здивуйтеся тому, як струнко це все було в підручниках і вимагайте зламу цієї стрункости. Бо вчитися в Університеті означає відмовлятися від простих описів, намагатися бачити складність, приймати суперечності, не боятися цього, а навпаки їх шукати (помітьте, як це відрізняється від «ставитися до всього з підозрою»). Простим картинкам не місце в університеті, але це і не місце для ускладнень, це спроба стояти перед стіною тотальності і помічати її рельєфи, вигини, штукатурку та бозна що ще.

Звісно, всім простіше заучувати підручники та їх переказувати. Зручніше викладачам, студенткам, майбутнім роботацям. Відкинути зручність важливий крок на шляху вивільнення. Студентка має бути незручна, викладач має бути незручним, в своїх думках, способі мислення. Суть не в тому, щоб передати сукупність інформації від одного покоління до іншого, а в тому щоб створювати щось тут і зараз, створювати щось в діалозі. Кожне університетське завдання має бути чимось таким, що спонукає до шаленої, вільної думки. Звісно, така вільна думка не виникає з повітря, за нею мають стояти тексти, взаємодія зі своїм предметом (будь-то матеріальний – хімічні реагенти, рослини – або нематеріальний – суспільство, числа - світ). Це все треба, це необхідний мінімум, але в жодному разі не можна зупинитися на переказах вже написаного, вже сказаного. На багатьох дисциплінах нам, студентам, це буде необхідно виборювати самостійно (принагідно дякуємо тим викладачкам, які органічно створюють умови для нашого та свого пошуку істини). Але разом це можливо.

Звісно ви можете відчувати з часом, що ваша спеціальність не зовсім ваша, немає в ній чогось такого, що б вас дійсно вабило. Це абсолютно нормально. На жаль, сучасний Університет пішов по стежці жорстокої дисциплінарності. Ще сто років тому легко можна було бути свідком змістовних дискусій математиків з філософами, природничиків з соціологами. Зараз важливо чинити опір дисциплінарності та не зациклюватися на своїй спеціальності. Спілкуйтеся один з одним на ваші професійні теми, позичайте курси з інших дисциплін (але не забудьте перед тим запитати студенток цих спеціальностей, бо ж вам дуже треба хороший, а не прохідний курс в цьому випадку). Якщо ваша спеціальність навіть при між- (а краще інтер-) дисциплінарному підході не заграла новими барвами, то не бійтеся перевступати, змінювати спеціальність. Не дозволяйте собі поспішати – спішити нема куди (саме тому в деяких західних університетах бакалаврат та магістратура може тривати невизначний період часу – 3-5 років для бакалаврату та 2-4 для магістратури).

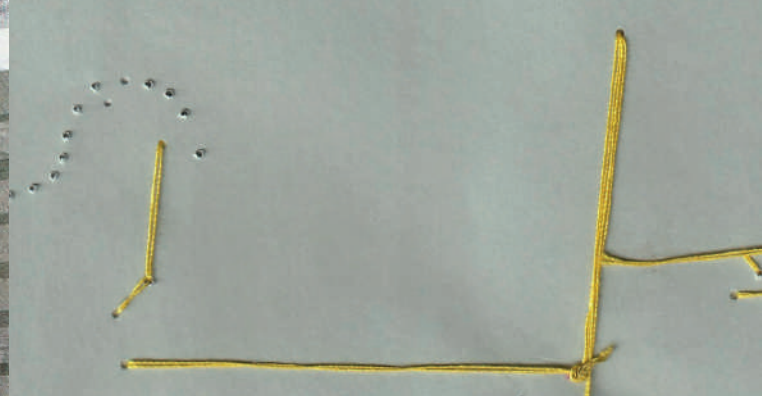
Як бачите, ви потрапили в дивовижне місце – Університет. Тут багато проблем, але те що він, а радше ми, студенти, викладачки, науковці та дослідниці, можемо один одному дати, вартує часу, сил та спільної боротьби за кращі умови.

АВТОР: МАКСИМ ШУМАКОВ

ЗНИЩУЮЧИ ПРІРВУ МІЖ ФІЗИЧНОЮ Й ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ПРАЦЕЮ:

НОТАТКА ПРО РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УСПІШНІЙ ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ

У 1961 році в канадській провінції Квебек була заснована комісія, метою якої було глибоке вивчення системи вищої освіти регіону. Очолив цей орган священик і дослідник педагогіки Альфонс-Марі Парон. У період з 1963 по 1966 рік велася скрупульозна оцінка структури квебекської освіти, а також порушувалися ґрунтовні концептуальні питання ролі університету в житті суспільства. Зрештою, комісія видала п'ятитомний документ, об'ємом у півтори тисячі сторінок, в якому підсумовувалися результати дослідження. Цей документ отримав назву «Звіт Парона» і є одним із найважливіших моментів у реформуванні освіти провінції.

Відповідно до звіту, вища освіта має два основних завдання. По-перше, необхідно, аби вона забезпечувала економічний і соціальний розвиток шляхом формування кваліфікованої робочої сили з компетенціями, пристосованими до вимог економіки. Сьогодні більшість підприємств якщо і не передбачають кваліфікації, то

щонайменше використовують високотехнологічне обладнання, для роботи з яким потрібна мінімальна обізнаність з боку працівників, а з боку інженерів — знання теоретичних основ для вдосконалення цієї техніки.

А по-друге, ціллю інституцій вищої освіти є виховання світогляду та критичного мислення громадян. Це передбачає роботу з культурною, філософською, історичною й іншими видами спадщини. Інакше кажучи, університет формує політичний та соціальний вимір держави.

Із таким визначенням завдань університету можна погоджуватися або ні, однак схема, запропонована у «Звіті Парона», надає одну з можливих рамок для розуміння орієнтирів у повоєнній відбудові вищої освіти України.

28 листопада на сайті «ОСВІТА. UA» було опубліковано колонку доктора економічних наук Олександра Костюка. У тексті з заголовком «Наскільки важлива освіта

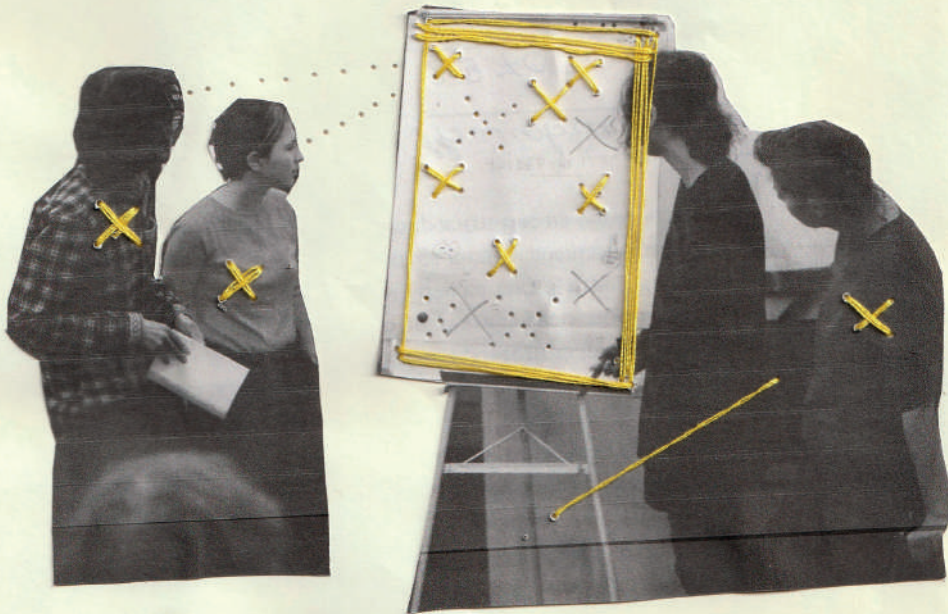

впродовж життя?» автор проблематизує низку аспектів сучасної української вищої освіти. Вихідною точкою для Костюка є визначення двох ключових задач уряду для забезпечення якісного відновлення країни — підвищення продуктивності праці та рівня людського капіталу. Обидві постулюються в тісному зв'язку з функціонування українських закладів вищої освіти. Легко помітити, що ці завдання є фактично тими, які описані як головні цілі вищої освіти за Пароном.

Що ж ми маємо внаслідок двох років повномасштабного вторгнення? За словами Олександра Костюка, який покликається на дослідження Балажа Егерта, працівника Організації економічного співробітництва та розвитку, у період з 2022 по 2035 рік фонд людського капіталу звується на

3.5%, зокрема через втрати трудових навичок і впливу війни на вищу освіту, а продуктивність праці майже на 7%. Згідно з прогнозом ці показники вийдуть на довоєнний рівень приблизно в 2080 році.

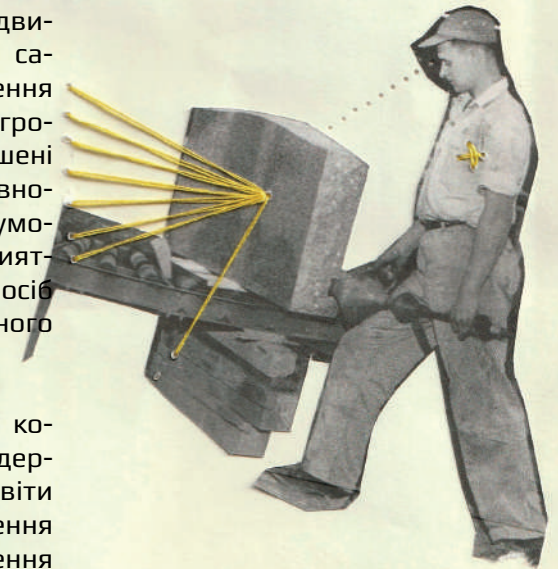
Особливо гостро питання виробництва стоїть у зв'язку з коласальною міграцією робочої сили. Відповідно до опитування «Центру економічної стратегії» для українських біженців важливими економічними факторами повернення до України є рівень життя та можливість знайти високооплачувану роботу. Варто розуміти, що чим довше тривають бойові дії, тим дедалі більше біженці освоюються у країнах, в яких перебувають. Ба більше, 40% опитаних бажають, аби їхні діти отримувати освіту закордоном, що зменшує шанси повернення молоді.

Отже, одним із чинників підвищення продуктивності, тим самим і рівня життя, є повернення в Україну тих працездатних громадян і молоді, які були змушені виїхати внаслідок початку повномасштабної війни, разом умова їхнього повернення — сприятливіші умови життя. Чи є спосіб вирватися з цього зачарованого кола?

Порушивши проблему, автор колонки пропонує її вирішення: держава повинна взяти тягар освіти в повному обсязі для створення ефективної системи підвищення кваліфікації людей, які або вже знаходяться на ринку праці, або ж невдовзі вийдуть на нього, ізпоміж останніх — молодь. Такі інвестиції лишень у вищу освіту можуть спричинити ріст ВВП країни на 1.8-2.1% до 2030 року. Водночас, нині приватний сектор України забезпечує здобуття освіти протягом життя тільки 2% працівникам. За цим показником Україна межує з Ганою та Кенією. Сподіватися, що це зміниться в майбутньому, було би легковажно.

Що можна висувати з аналізу та пропозицій Олександра Костюка? По-перше, сьогодні інтерес українського суспільства тісно пов'язаний із розвитком виробничих сил й ефективності виробництва країни. Ці характеристики є чільним фактором плідної повоєнної відбудови, а отже, добробуту громадян.

По-друге, дієвим способом підвищення ВВП країни є створення ефективної системи отримання освіти протягом життя. Для цього недостатньо впровадити спорадичні заходи та курси підвищення кваліфікації; необхідно фундаментально переосмислити роль вищої освіти.

Позаяк вище було встановлено, що мета вищої освіти повинна включати забезпечення отримання освіти протягом життя, то пропонуємо виділити два критерії дієвості такої системи. Кожен із них зводиться до подолання двох «прірв» на місці праці, а саме між адміністративними та виконавчими обов'язками, а також між інтелектуальною та фізичною працею. У першому відбувається поділ на працівників і менеджмент чи керівництво, які планують процес виробництва чи надання послуг.

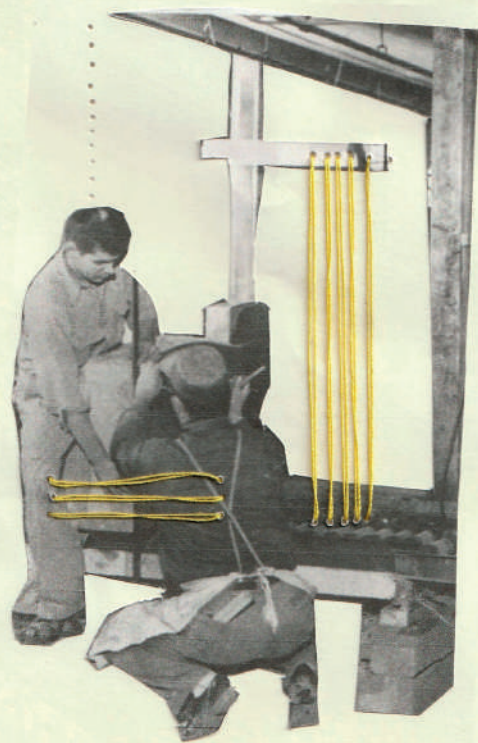

Друга «прірва» — це поділ, в якому, з одного боку інженери, головні лікарі, senior розробники тощо, а з іншого, менш кваліфіковані робітники.

Наростання розшарування між цими сторонами в обох випадках може знижувати ефективність підприємства, як-от у ситуації, коли проектні менеджери в IT компанії зовсім не спеціалізуються в написанні коду, а вплив розробників на управлінський процес зменшується. Унаслідок, маємо приклади компаній, в яких програмісти, по-перше, нарікають на некомпетентність керівництва, через що приймаються не найкращі рішення. А по-друге, самі розробники втрачають зацікавленість у праці, виконуючи одну соту фінального продукту. Це підтверджують опитування, в яких чимало працівників IT галузі працюють лише 50% чи 40% від встановленого роботодавцем часу.

Подібний стан речей, який негативно впливає на економічний розвиток, можна віднайти на багатьох робочих місцях, а коріння його — поділ праці.

Отож, одним із аспектів успішної повоєнної відбудови є орієнтація на подолання «прірв» у виробничому процесі. Сьогодні питання, яке необхідно порушувати, а зокрема і насамперед студентству, — яка система вищої освіти спроможна сприяти знищенню поділу праці?

На мою думку, держава повинна взяти тягар обов'язків за створення та підтримання такої системи. Показник у 2% робітників, яким приватні підприємства надають змогу отримувати освіту протягом терміну праці, є симпто-

мом того, що цю функцію вільний ринок виконувати не здатен. Бізнес, що завжди керується короткостроковим баченням, неспроможний підвищувати кваліфікованість робочої сили, розвивати якісну професійну освіту. У цьому аспекті нині вільний ринок іде всупереч інтересам українського суспільства.

Сам університет повинен мати двоїсту природу. З одного боку, університет виступає як інституція виробництва знань, де акцентується виробництво, а не знання. Практичне застосування теоретичних моделей, теорем чи цілих теорій завжди виступає вторинним на фоні чільного наукового «блукання». Таку візію освіти детальніше викладено в тексті «Щось про Університет» від «Прямої дії».

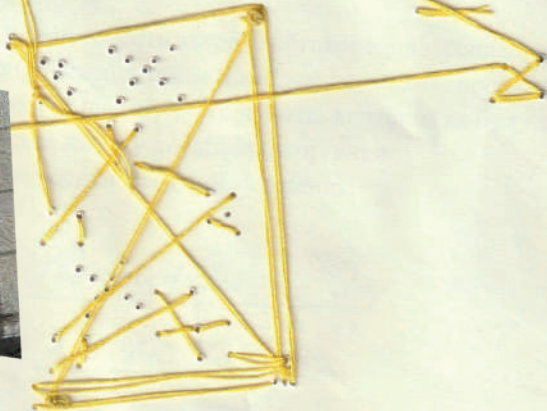
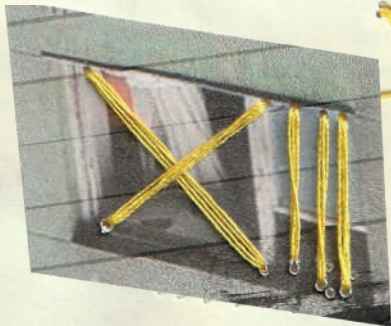

Однаке, з іншого боку, університет повинен сприяти подоланню поділу праці. Забезпечення навчання протягом життя для робітників уможливить виконання ними функцій менеджменту чи більш кваліфікованих колег, що розмиватиме опозиції на місцях праці. Отож, частиною закладу вищої освіти повинні бути прикладні, професійно орієнтовані дисципліни, повинна бути забезпечена тісна комунікація та взаємодія між студентами різних галузей.

Усе це передбачає, що між університетом і виробництвом необхідно встановити нерозривний зв'язок, із допомогою якого студенти могли б здобувати практичні навички на підприємстві, а працівники підвищувати кваліфікацію. Такий зв'язок не повинен обмежуватися формальною одноразовою практикою для здобувачів освіти чи щодесятирічною вимогою від роботодавця до робітника. Він повинен конструюватися органічно і з підтримкою держави та су-

спільства.

Описана вище двоїста модель університету є широкою концептуальною схемою, яка потребує дискусій із залученням студентства та його голосу, викладачів, працівників як сировинних, так і високотехнологічних виробників. Головне, що варто засвоїти сьогодні, так це наявність глибоких проблем, які з'явилися ще до повномасштабного вторгнення, а з останнім лишень загострилися. Міграція, демографічна криза, неефективність виробництва, фізичне руйнування підприємств, — усе це нібито унеможлиблює світле майбутнє. Альтернативу та емансипативну перспективу можна побачити в невідкладній радикальній реформі вищої освіти. Саме кризь неї можна накреслити силует успішної повоєнної України, і також запропонувати світу модель нового та демократичнішого суспільства. А в епіцентрі його розбудови — студентство.

*які матеріали можна знайти в «Д.І.Й» №1:

*автори та авторки зіна

ІНТЕРВ'Ю ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ ПРОФСПІЛКОЮ «ПРЯМА ДІЯ»

РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛУ «СПІЛЬНЕ», АКТИВІСТИ ПД

ЯК Я ЗУСТРІВ ВІЙНУ, РОЗЧАРУВАВСЯ В УНІВЕРСИТЕТІ ТА ПОЧАВ БУДУВАТИ УТОPIЮ

АРТЕМ РЕМІЗОВСЬКИЙ, АСПІРАНТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

НЕЙРОВІДМІННІСТЬ

ПАВЛО КОРТЕКС, СТУДЕНТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ІНТЕРВ'Ю З ХЕРСОНСЬКИМ СТУДЕН- ТОМ, ДЕПОРТОВАНИМ ДО РОСІЇ

PATRICK LE TREHONDAT, РЕДАКТОР «SYLLEPSE»

ВІРШ ПРО СТУДЕНТІВ-БІЖЕНЦІВ

СОФІЯ ТУРАНСЬКА, СТУДЕНТКА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

EVERYTHING AND NOTHING UKRAINE

РОГОЖИНА НАДІЯ ТА ЯНЯ РЕВЯКА, СТУДЕНТКИ

ВІРШ «МІСТО СОНЦЯ»

ЕРІКА САНДЕРС, СТУДЕНТКА ІСТФАКУ

ВІРШ «ВНУТРІШНЬОПЕРЕМІЩЕННЯ»

КАТЯ ГРИЦЕВА, ХУДОЖНИЦЯ

БУНТІВНИЙ 2023: ПІДСУМКИ ПРОТЕСТІВ РОКУ

МИХАЙЛО САМСОНЕНКО, СТУДЕНТ ПРАВА

МАЛЮНОК «СТУДЕНТ-АКТИВІСТ ПД НЕ ЗМІГ ПРИЙТИ НА ЛЕКЦІЮ»

КАМ'ЯНИЙ ДИВАН, ХУДОЖНИК

ONLINE-ГРА «ЩО ТАКЕ ПРЯМА ДІЯ?»

ВАЛЕРІЙ ПЕТРОВ, ІГРОРОБ, КАНДИДАТ ФІЛОСОФІЇ

ЩОСЬ ПРО УНІВЕРСИТЕТ

МАРІЯ СОКОЛОВА, СОЦІОЛОГІНЯ

ЗНИЩУЮЧИ ПРІРВУ МІЖ ФІЗИЧНОЮ Й ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ПРАЦЕЮ

МАКСИМ ШУМАКОВ, СТУДЕНТ ФІЛОСОФІЇ

ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ БУРЕМНОМУ СТУДЕНТСТВУ МИНУЛОГО, ТЕПЕРІШНЬОГО І МАЙБУТНЬОГО

*спасибі за підтримку та консультації
Максиму Ш., Артему Р., Софії Б., Ользі Василівні,
Ларисі Едуардівні, Максиму Іллічу

за натхнення — учасни_цям «Прямої дії» та мину-
лим поколінням профспілки, авторкам зіна
«сміт суржик», молоді з польської профспілки
«Робітнича ініціатива», Патріку і французькому
журналу «Syllepse»

а також Нелі, Саші та Ірі)))

ЖИВИ

викликає
залежність від
...

зін Д.і.й не продається!
копій, друкуй сам,
замовляй безкоштовно

прямої
дії

доступної
освіти

студентської
солідарності

рівності

tg/inst
@priama_dia